

Program for Byplanmødet

Partnerskaber i planlægningen

Byudvikling på tværs af grænser
6. – 7. oktober 2022

Side 19

Skab tryghed med
god byplanlægning

Side 36

Kollektiv trafik: Gentænk
planerne og samarbejdet

Side 14

Isfjordscentret i Ilulissat:
Bygget i samspil med naturen

Side 16

Kommunernes bygnings-
arv og kulturmiljøer

Side 23

Hvordan skal hverdagslivet
i den blandede by være?

Side 34

Lisbet Wolters ny i spidsen
for Byplanlaboratoriet

Side 30

Sommerhusområdernes
natur og miljø

Side 38

I dette nummer

Leder: Endnu mere laboratorium

Af Ellen Højgaard Jensen, direktør for Dansk Byplanlaboratorium

Nyt fra netværket

Mobilitet på tværs: Svenske og danske kommuner arbejder sammen om grønne mobilitetsløsninger

Af Katrine Hartmann-Petersen, Ph.d., lektor i mobilitet og planlægning, RUC og Nina Moesby Bennetsen, Ph.d., specialkonsulent i Teknik- og Miljøforvaltningen, Københavns Kommune

Et masterclassforløb på tværs af Øresund har vist, at metodiske værktøjer som feltdagbog og refleksionskort kan hjælpe planlæggere med at udfordre vanetænkning og blinde vinkler i projektføløb om mobilitetsløsninger. Målet er at skabe politiske resultater og påvirke borgernes adfærd i hverdagslivet.

Debat Kollektiv trafik: Gentænk planerne og samarbejdet

Af Lasse Repsholt, formand, Kollektiv Trafik Forum

Kollektiv trafik og bæredygtig mobilitet er et vigtigt element i kommunens strategi for den bæredygtige udvikling. Vejtrafikken udgør op til 30 pct. af CO₂-udledningen og en vel-fungerende kollektiv trafik, der kunne tiltrække bilister, rummer et enormt potentiale for at nå kommunernes klimamål.

Isfjordscentret i Ilulissat: Bygget i samspil med naturen

Af landskabsarkitekt mdl, agro.dr Kjell Nilsson, tidligere direktør for Nordregio og vicedirektør ved Skov & Landskab, Københavns Universitet og Senior Research Fellow Leneisja Jungsberg, Nordregio

Isfjordscentret i er et unikt eksempel på samspillet mellem arkitektur i verdensklasse og et enestående landskab. Men samtidig står det nye byggeri i stærk kontrast til skaderne på veje og huse, der sætter sig i takt med at permafrostens is de hviler på, tør op.

5

Plan22+: Klima skal ind i planlægningen 18

Lokalplaner, kommuneplaner og planstrategier er vigtige redskaber for landets kommuner i arbejdet med bæredygtig udvikling. Det er en del af afsættet for Plan22+, der drives af et partnerskab mellem Bolig- og Planstyrelsen og den filantropiske forening Realdania.

Indstik: Byplanmøde 19

Bevaringsværdig? Kommunernes bygningsarv og kulturmiljøer 23

I de to seneste numre af Byplan Nyt er vi dykket ned i kommunernes bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer i planlægningen. Temaet afsluttes i dette nummer med de sidste artikler og debatindlæg.

Bygningsbevaring for klimaets skyld 23

Af projektleder Anja Meier Sandreid, Dansk Byplanlaboratorium

Livscyklusanalyser bliver et vigtigt element i fremtidens byggeri. Data om bygningers samlede CO₂-udledning gennem en livstid peger på, at det er langt mere klimavenligt at bevare og restaurere et ældre hus frem for at nedrive det og opføre et nyt. Bygningsbevaring bliver en vigtig komponent i den grønne omstilling.

Debat Kulturarven er en værdifuld ressource 25

Af formand for Det Særlige Bygningssyn Jens Toftegaard, Odense Bys Museer og medlemmerne Ulla Kjær, Nationalmuseet, Mette Slyngborg, Sydvestjyske Museer samt Frank Allan Rasmussen, Industrimuseet Frederiks Værk EU-lovgivningen er på vej med skrappe energikrav til ældre huse, der ikke er udpeget som bevaringsværdige. Det indebærer en stor risiko for, at bindingsværkshuse og andre værdifulde bygninger bliver nedrevet eller ombygget til ukendelighed. Derfor bør kommunerne følge op med en prioritering, afgrænsning og udpegning af de bevaringsværdige miljøer.

6

11

14

16

19

23

23

25

Debat **Opret "Bygningskulturelle Råd", der skal sikre et samarbejde mellem kommuner, museer og stat!**

26

Af Karen Margrethe Olsen, afgående formand for Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur

Bygningsbevaring skal være en kommunal kerneydelse på linje med andre lovpligtige ydelser som f.eks. veje, skole-, ældre- og socialområdet. Derfor anbefaler Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur at oprette Bygningskulturelle Råd, der skal sikre et samarbejde mellem kommunen, museer og stat.

Det Rødovre vi kender: KulturMiljø-metoden i praksis

28

Af Grethe Pontoppidan, arkitekt Master i Arkitektonisk kulturarv, arkitekturet aps og Thomas Tram Pedersen, historiker & Master i strategisk byplanlægning, PlanScape

Kulturmiljøer repræsenterer bærende fortællinger med et stort potentiale for lokal identitet. Men hvordan oversætter man en fortælling til et forvaltningsredskab? I Rødovre har KulturMiljø-metoden har vist sig at være et godt redskab til at operationalisere kulturmiljøerne.

Mød Byplanlaboratoriets nye formand Lisbeth Wolters

30

Af Charlotte Odgaard Sjælland, Dansk Byplanlaboratorium

Lisbeth Wolters er ny formand for Byplanlaboratoriets bestyrelse. Byplanlaboratoriet kan få en vigtig rolle i at udvikle fagligheden, facilitere partnerskaber og til at bringe politikere, planlæggere og interessenter tættere i processen med at konkretisere de politiske klimavisioner. Nye bestyrelsesmedlemmer er også Rasmus Cassøe, Grandville, og Anna Esbjørn, CONCITO.

Hvordan skal hverdagslivet i den blandede by være? Bliv konkret om det sociale liv, og tænk det ind tidligt i den fysiske udvikling af områderne

34

Af Ph.d. og specialkonsulent Anne Clementsen & konsulent Natasja Lund, CFBU

Slagelse Kommune rummer en mangfoldige kulturarv med et stort potentiale i udviklingen af kommunen som et godt sted at bo, arbejde, shoppe, lære og lege. Målsætninger for at sikre og synliggøre kulturarven er nedfældet i den nye Kommuneplan 2021-2033 og forventes omsat i konkrete tiltag over de næste 12 år.

Skab tryghed med god byplanlægning

36

Af Charlotte Ruge, Det Kriminalpræventive Råd

Arkitekter, byplanlæggere og kommunalpolitikere spiller en stor rolle i udformningen af byens rum, hvor enkle ændringer i indretningen af byrummet kan mindske kriminaliteten og øge trygheden. Læs om de 8 kriminalpræventive råd til indretning af byrum, så fx områder ved stationer og idrætsfaciliteter føles mere trygge for brugerne.

Sommerhusområdernes natur og miljø – berigende eller besværlig

38

Af leder for lokale klagesager Nina Larsen Saarnak, Danmarks Naturfredningsforening (DN)

Der findes en del beskyttet natur i sommerhusområderne, desværre har man i eksempelvis Ringkøbing-Skjern Kommune ikke forvaltet sommerhusområderne efter §15 rammerne for sommerhusformål og naturbeskyttelsesloven. DN kræver at naturen genoprettes, selvom kommunen mener, at der er skabt så store samfundsmæssige værdier, at en genetablering af naturområderne ikke er samfundsmæssigt forsvarlig.

Kurser og konferencer

40

FREMTIDENS FANTASTISKE FINGERPLAN

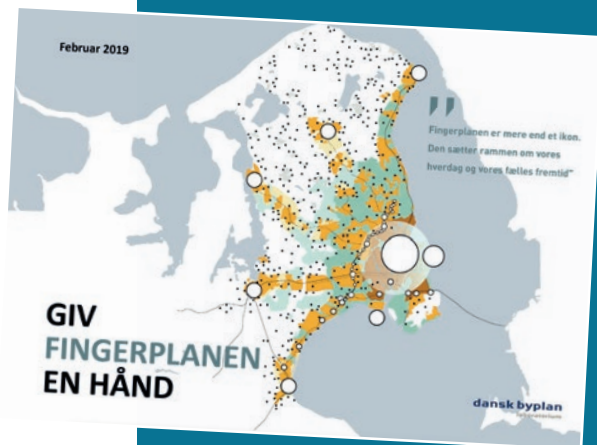
KONFERENCE
27. OKTOBER 2022
FREDERIKSBERG

Bæredygtighed i Hovedstadsområdet

Fingerplanen runder 75 år i år. Vi inviterer i den anledning til debat om, hvordan vi fortsat kan udvikle planen som en ramme for bæredygtig udvikling i Hovedstadsområdet. Vigtige dagsordner som energiforsyning, fødevarerforsyning og biodiversitetskrise skal løftes i vores nærområder. Det skaber problemer i en tid, hvor der i forvejen er kamp om pladsen og konflikter mellem grønne interesser, beboere, erhverv og planmyndigheder.

Fingerplanen har i hele sin levetid bidraget til at styre byvæksten og sikret, at der har været forskel på land og by. Byvækst og transport har generelt været organiseret i planens fingre, og mellemrummene – de grønne kiler – har givet Hovedstadens indbyggere let adgang til natur og grønne områder. Den grundlæggende ide i Fingerplanen er imidlertid udfordret bl.a. på grund af stor efterspørgsel på byggemuligheder og manglende koordination mellem kommuner og stat.

Målet med konferencen er at debattere Fingerplanens principper og hvordan vi kan få en helhedsorienteret planlægning og kan blive en ramme for bæredygtighed i bred forstand, rumme ønsker til arealanvendelse og bidrage til at løse de mange konflikter mellem arealanvendelser. Og så fejrer vi selvfølgelig, at Fingerplanen runder 75 år.

TEMAER

Bæredygtighed i Fingerplanens område
Energi og fødevarer i nærområderne!

Mobilitet Attraktive og effektive transportformer på kryds og tværs i området!

Natur og biodiversitet Rekreative muligheder, sundhed og økosystem-tjenester!

Bolig- og erhvervsudbygning
Fortætning eller nye landvindinger!

Konferencen finder sted i festsalen, Københavns Universitet, IGN, Frederiksberg

Læs mere på www.byplanlab.dk

” Vi har allerede nu stor glæde af at dele lokaler med det nye sekretariat. Vi deler erfaringer og skaber synergier på tværs, og så sent som i sidste uge fik byplanlaboratoriets repræsentantskab mulighed for at byde ind med idéer til indsatsen.

Leder

Endnu mere laboratorium

Sammen med foråret fik vi et helt nyt sekretariat i Dansk Byplanlaboratorium. Sekretariatet vil eksistere i 5 år og har som opgave at lede en indsats, der har fået navnet plan22+.

Indsatsen bliver styret af Realdania og Bolig- og Planstyrelsen, og som navnet antyder, så handler den om planlægning fra 2022 og frem. Nogen vil være så gamle i gårde, at de kan huske plan09. Plan09 havde til huse i Miljøministeriet og blev også ledet af Realdania og ministeriet. Plan09 havde til formål at forny plankulturen efter kommunalreformen. Der var kommet større kommuner og et øget pres på planlæggerne – men også større muligheder. Derfor var der behov for at diskutere planlægningsens rolle.

Plan22+ sekretariatet er ikke helt så stort, men opgaven er ikke mindre. Nu handler det om at få klimamålene ind i vores planer. Og det kan kun gå for langsomt. Derfor har den nye sekretariatsleder, civilingeniør Britt Vorgod travlt med at ansætte flere folk og lytte til de kommunale ønsker. Til efteråret går det for alvor løs med kickoff møder og andre aktiviteter. Hold øje med det.

Vi har allerede nu stor glæde af at dele lokaler med det nye sekretariat. Vi deler erfaringer og skaber synergier på tværs, og så sent som i sidste uge fik byplanlaboratoriets repræsentantskab mulighed for at byde ind med ideer til indsatsen.

Samtidig med at vi får nye bofæller her i Byplanlaboratoriet, så har vi også fået nye bestyrelsesmedlemmer og ikke mindst en ny formand. Jes Møller har været medlem af bestyrelsen i 9 år og har siddet som formand i de sidste 5. I den tid er der sket rigtig meget med planlægningen, og byplanlaboratoriet har fået en mere markant stemme i debatten. Senest har vi påpeget det meget presserende behov for at få indskrevet klima i planloven. Det har været en stor styrke at have Jes ved roret – også i den sidste tid, hvor Coronaen var ved at vælte skuden.

Nu er vi igen på ret kurs, og Jes Møller giver roret videre til stadsarkitekt Lisbet Wolters, der skal føre os sikkert videre i de næste 4 år.

Lisbet er ikke blot stadsarkitekt, hun er også klimachef – så på den måde hænger tingene fantastisk godt sammen. Hun har allerede sagt, at hun vil lægge vægten på, at der rent faktisk bliver eksperimenteret i laboratoriet. Vi kender ikke alle svar, men skal kunne diskutere forskellige scenarier.

Fra min side skal der lyde et stort velkommen til alle de nye. Vi står i dag med et rigtig godt hold og et fantastisk netværk, der kan hjælpe os med at få klima sat på dagsordenen. Hvis du også vil bidrage, så grib røret eller send os en mail.

Ellen Højgaard Jensen, direktør for Dansk Byplanlaboratorium

BYPLAN NYT

Byplan Nyt 2/2022 (20. årgang)

Redaktion

Ellen Højgaard Jensen (ansv.)
Michael Nørgaard
Nyt fra Netværket og
korrektur: Charlotte
Odgaard Sjælland

Redaktionsadresse

Dansk Byplanlaboratorium
Rådhusstræde 6. 1. sal,
1466 København K

Tlf.: 33 13 72 81

Mail: mn@byplanlab.dk
www.byplanlab.dk

Annoncer

mn@byplanlab.dk
bestilles senest 5. maj

Layout

Anders Cold

Forside

Felix Gerlach / Husaren,
Juil Frost Arkitekter

Oplag

3.500

Tryk

KLS PurePrint

ISSN

1602-9038

Signerede artikler står
for forfatterens regning,
usignerede for den ansvars-
havende redaktørs regning.

Byplan Nyt 3/2022
udkommer august 2022

Nyt fra netværket

Byplanhistorisk skrift nr. 82: Kulturmiljøer i forandring – fokus på efterkrigstidens boligforstæder

Den grundlæggende problemstilling i det nyeste skrift fra Byplanhistorisk Udvalg er de igangværende ændringer af kulturmiljøet i typiske forstadsboligområder, især de konflikter der er mellem bevaringshensyn og de igangværende forandringer, som påvirker det lokale kulturmiljø. Fælles for forstadens boligområder er, at de indtil videre i høj grad er gået under radaren, når der er tale om at udpege kulturmiljøer. Derfor giver skriftet et indblik i, hvordan man registrerer og sikrer kulturmiljøer.

Alle skrifter fra Byplanhistorisk Udvalg bygger på det årlige seminar og kan købes hos Dansk Byplanlaboratorium.

Lad vindmøller være en gevinst for lokalområdet

22. maj udsendte Hvide Sande Fjernvarme A.m.b.a. en pressemeddelelse med beskeden om, at bestyrelsen for Hvide Sande Fjernvarme har valgt at reducere priserne med mere end 50% på grund af de ekstraordinære høje priser på solgt vindmøllestrøm produceret af Hvide Sande Fjernvarmes 3 vindmøller – forbrugere tilsluttet fjernvarmen pr. 1. januar skal ikke betale årets 2 sidste rater. Det kan de takke Turistforeningen for, de kontaktede nemlig Hvide Sande Havn i 2009 med ideen om at stifte en "Erhvervsdrivende Fond" med ansvar for etablering og drift af 3 vindmøller lige bag havnen, som skulle støtte det lokale erhvervsliv i bredeste forstand herunder Hvide Sande Havn, som på det tidspunkt havde brug for et nyt moleanlæg med større vanddybde i indsejlingen.

Indtægten fra vindmøllerne har betalt for 54% af havneudvidelsen, der er byens hjerte og største turistattraktion.

Eksemplet fra Hvide Sande demonstrerer, at lokalbefolkningen er villig til at acceptere vindmøller, hvis man som i Hvide Sande sørger for, at mølleplaceringen kommer lokalområdet til gode i stedet for nogle få projektmagere og investorer. Erfaringen er ifølge Julia Kirch Kirkegaard fra DTU den samme over hele landet. Hun mener, at man i langt højere grad bør tænke i gevinster for lokalområdet, når fremtidens mange vindmøller skal placeres – måske kan et fald på 50% i varmeprisen være en gamechanger.

Kilde: Hvide Sande Fjernvarme

Bakkehusene

Drømmen om egen bolig med have er ren utopi for den mindre bemidlede del af befolkningen i og omkring de store byer. Sådan var situationen også i starten af 1900-tallet, hvor bolig mangelen var alvorlig, og boligmassen for de mindre bemidlede var ussel. Den almene boligafdeling Bakkehusene i Københavns Nordvestlige kvarter var det første eksempel på rækkehuse opført til at huse 1 familie med egen for- og baghave.

Formålet med Bakkehusene var ikke blot at skaffe gode boliger til den mindre bemidlede del af befolkningen, en god bolig med have ville ifølge grundlæggeren af KAB, den idealistiske sagfører F.C. Boldsen være godt for samfundets sammenhængskraft, fordi »Med Kærligheden til Hus og Hjem følger Ansvarsfølelsen over for det Samfund, som de er Medlem af, og som de hidtil nærmest har nærret uvillige Følelser over for, ofte ikke ganske med urette«.

Det kunne være sagt i forhold til beboerne i nutidens omdannelsesområder, men udsagnet stammer fra i bogen "Haveboliger i Danmark for de mindre bemidlede Samfundsklasser". Boldsen fik ret, med 100 år på bagen er de gule murstensrækkehuse stadigvæk velfungerende, utroligt eftertragtede og endda fredede.

Bakkehusene af Jannie Rosenberg Bendsen og Birgitte Kleis udkommet på forlaget Strandberg.

Oplev Gøteborgs byomdannelse

Hvert år arrangerer Foreningen af Byplanlæggere (FAB) en studietur i Europa. Målet er at få del i erfaringerne med byudvikling udenfor Danmarks grænser. I 2022 går turen til Gøteborg fra d. 8.-11. september, der er flere grunde til valget af destination.

Gøteborgs rolle som havneby med værfter og industri er under forandring. Derfor er Gøteborg i gang med Skandinaviens største byomdannelsesprogram, Älvstaden. Programmet indebærer blandt andet, at det centrale Gøteborg kommer til at blive dobbelt så stort med en massiv byvækst på begge sider af Göta älv. Målet er en levende og attraktiv indre by med 25.000 nye boliger i form af lejligheder og 50.000 nye arbejdspladser. FAB har desuden valg Gøteborg af bæredygtige hensyn, da det giver mulighed for at foretage rejsen med tog.

Læs mere om studieturen på fabnet.dk og tilmeld dig på post@fab.dk.

FAB

**TAG MED PÅ STUDIETUR
SEPTEMBER 2022**

HOLD ØJE MED
FABS HJEMMESIDE
WWW.FABNET.DK
OG FØLG FAB PÅ
LINKED IN

Nyt fra netværket

Biodiversitet i byer

På GREEN CITIES hjemmeside kan du hente publikationen **Biodiversitet i byer**. De 64 sider rummer ideer og eksempler, der skal inspirere byplanlæggere, politikere og øvrige fagprofessionelle til at højne biodiversiteten i byerne. Eksemplerne illustrerer, at natur og biodiversitet er en gevinst for alle. Den bynære Elmelund Skov ved Odense er en vigtig del af at gøre byen klimaneutral. På Herlev Hospital oplever patienter, pårørende og medarbejdere en helt særlig ro i den 95.000m² store vilde natur lige udenfor døren. Et helt andet og ret tilgængeligt eksempel er en lommeskov med den størst mulige biodiversitet, ideen kommer fra japaneren Miyawaki og kræver mindst 16 m² og 25 forskellige træ eller plantearter. I 2021 plantede Benjamin Egs fra Kolding Nordens første lommeskov i baghaven.

Kilde: GREEN CITIES EUROPE

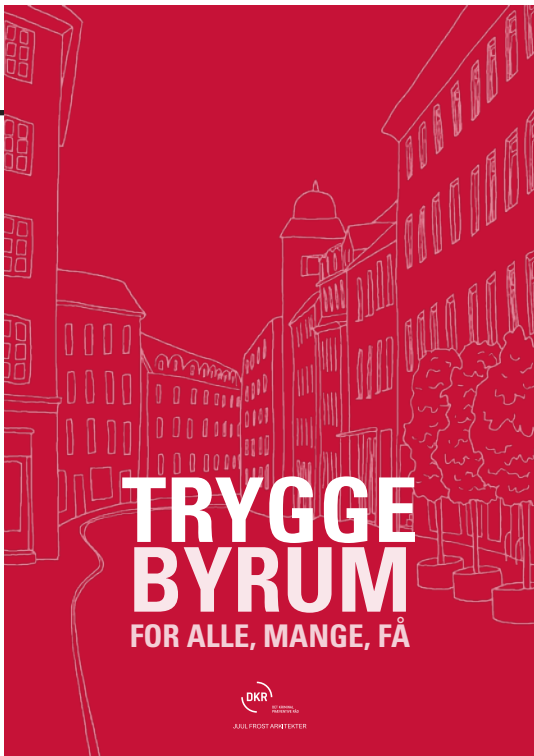
Foto: Forensic Architecture

Aktivistisk arkitektur

På Louisiana kan man på udstillingen **Forensic Architecture** – vidner få svar på, hvordan arkitekturens redskaber kan bruges til at afsløre racisme blandt tyske efterretningsagenter. Det er den radikale forskningsenhed Forensic Architecture fra Goldsmiths University i London, som har påvist, at den tyske efterretningsagent undlod at gribe ind overfor et racistisk motiveret mord på en tysk internetcafe i 2006. Gruppen opererer i et krydsfelt mellem arkitektur, journalistisk jura, datalogi og menneskerettigheder med det formål at afdække, kortlægge og vidne om konflikter og forbrydelser rundt om i verden.

Deres udgangspunkt er, at arkitekturen har en hukommelse, og at enhver form for kontakt efterlader spor. Bygninger, mursten, støv, planter, vand – alle materialer kan vidne, hvis de formidles og gives en stemme. Derfor udvælger og sammensætter Forensic Architecture deres dokumentation i 'billedrum' og videofortællinger, der er bygget op omkring den rumlige oplevelse af en hændelse. Udstillingen løber frem til d. 23. oktober.

Kilde: Louisiana

Utryghed forringer livskvaliteten

En skummel passage er ofte lig med utryghed, en utryghed der er næsten fordoblet fra 11 procent 2015 til 20 procent i 2021. En af metoderne til at komme utrygheden til livs findes i byplanlægningen. Derfor har Det Kriminalpræventive Råd udgivet publikationen **Trygge byrum for alle, mange, få**.

Ifølge Det Kriminalpræventive Råds formand Erik Christensen skal den være med til at gøre det let og attraktivt for kommunerne og særligt deres byplanlæggere at arbejde med trygheden i deres byrum. I den nye publikation er der cases med små og store byrum forskellige steder i landet, fra forskønnelse af en skummel passage til en helt ny bydel ved en eksisterende station.

Trygheden er desuden omdrejningspunktet i projektet *Tryghed og indbrudsforebyggelse gennem planlægningen*, der er et samarbejde mellem Realdania, Trygfonden, Bolius, Det Kriminalpræventive Råd og Dansk Byplanlaboratorium. På byplanlab.dk kan du finde Byplan Nyt 2, 2021, der handlede om Tryghed og indbrudsforebyggelse gennem planlægningen. Her finder du også et webværktøj til lokalplanlægning for tryghed.

Kilde: Det Kriminalpræventive Råd

Læs
mere på
side 36

Det vi freder om 100 år

Hvad, der er bevaringsværdigt, ændrer sig over tid, mange fredninger af byggeri fra 1950'erne skyldes, at eksempelvis murstensarbejdet er blevet vægtet højt. Om bygninger med negativt aftryk på miljøet er en parameter der rækker langt ind i fremtiden, kan vi kun gisne om. Men det er netop, hvad arkitektkonkurrencen, **Det vi freder om 100 år**, handler om. Arkitektforeningen og ejendomsselskabet Karberghus står bag konkurrencen, hvor deltagerne skal komme med et konkurrenceforslag til den sidste ubebyggede grund i Københavns middelalderbydel. Et forslag der vel at mærke skal overbevise dommerpanelet om, at netop det freder vi om 100 år. Se mere på Arkitektforeningens hjemmeside.

Kilde: Arkitektforeningen

Sådan kan vi ændre boligbyggeriet sammen

Boligbranchen har brug for forandring, flere drømmer om at leve mere bæredygtigt eller bo i inkluderende fællesskaber. Boliglaboratoriet ønsker at bidrage med viden, øget samarbejde og byggede eksempler i skabelsen af et mere eksperimenterende og varieret boligudbud, der favner fremtidens boligbehov og beboere på bedst mulig vis. På baggrund af erfaringerne fra 7 eksperimenterende boligprojekter kommer Boliglaboratoriet med 32 anbefalinger i boligpapiret **Sådan kan vi ændre boligbyggeriet sammen**. Du kan downloade publikationen på Statens Kunstfonds hjemmeside.

Kilde: Realdania

Nyt fra netværket

Arne Post hædres for kritik og mod

Vi svigter ikke, vi gør det, der skal til – sådan omtalte statsministeren klimaindsatsen i sin nytårstale. Den udtalelse har Arne Post brugt som udgangspunkt i sit konkurrenceforslag til Akademisk Arkitektforenings prisopgave 2021 Udsyn – absolut bæredygtighed i arkitekturen. På to plancher i A3 har Arne Post nedfældet et helt konkret forslag til "Ændring af planlov og lov om Planklagenævnet, så de modvirker klima- og biodiversitetstruslerne og støtter initiativer og foranstaltninger, der begrænser konsekvenser af klimaændringer", så statsministeren kan få indfriet sit løfte. Forfattet i den rigtige ordlyd, lige til at implementere.

Her ses udsnit af Arne Posts konkurrenceforslag, en konkret ændring af planloven, så klima og biodiversitetstruslerne har fået første prioritet.

Lovforslagets kommentarer og begrundelser rummer ifølge dommerkomiteen en direkte kritik af status quo og den manglende politisk vilje til handling. En tilstand Arne Post kalder indirekte klimabenægtelse, en mental fortrængning af bevidsthed og viden om klimatrusslens realitet og sammenhæng, der eksempelvis synes at præge flere projekter i Infrastrukturplan 2035. Bortset fra at dommerkomiteen ikke mener, at forslaget forholder sig til æstetikken, så tildeler de Arne Post en hædrende omtale for modet til at gribe så konkret fat. Du kan finde både konkurrenceforslag og bedømmelse på Arkitektforeningens hjemmeside. Selve konkurrencen blev vundet af Oskar Holst Kurzweil.

Kilde: Arkitektforeningen

§ 2

1. I lov om Planklagenævnet ændres § 7 til følgende: "En klage har ikke opsættende virkning, medmindre dette er fastsat i eller i henhold til anden lovgivning, jf. dog stk. 2 og 3. **Dog skal klager over manglende overholdelse af bestemmelser om klimahensyn og biodiversitet gives opsættende virkning.**"

Tilføjelsen er en følge af ændringen af planlovens formål og klimakampens nødvendighed.

Ny vicedirektør i Byplanlaboratoriet

Dansk Byplanlaboratorium styrker ledelsen med udpegning af Michael Nørgaard til vicedirektør. Michael er uddannet cand. techn.soc. og har tidligere bl.a. været afdelingsleder i Køge Kommune og selvstændig kommunikationskonsulent.

Har været i Byplanlaboratoriet siden 2017 og arbejder bl.a. med klimatilpasning, mobilitet og natur i planlægningen. Vicedirektøren er stedfortræder for direktør Ellen Højgaard Jensen og skal bl.a. facilitere bestyrelsens strategi for de kommende år og udvikle samarbejdet med repræsentantskabet og private samarbejdspartnere.

Mobilitet på tværs: Svenske og danske kommuner arbejder sammen om grønne mobilitetsløsninger

Mange kommuner oplever i disse år stigende udfordringer med øget automobilitet. Klima, plads, støj og trængsel sætter byplanlægningen under pres. I projektet *Mobilitet på Tværs* arbejder svenske og danske kommuner sammen med mobilitetsaktører om at forbedre grønne mobilitetsløsninger i Greater Copenhagen. Det sker blandt andet gennem samarbejde med borgere og ved at skalere viden om mobilitet. Som et led i dette arbejde er undersøgt, hvordan nye typer af løsninger kræver, at planlæggere på feltet udfordrer og udvikler deres daglige arbejde i praksis.

Af Katrine Hartmann-Petersen, Ph.d., lektor i mobilitet og planlægning, RUC og Nina Moesby Bennetsen, Ph.d., specialkonsulent i Teknik- og Miljøforvaltningen, Københavns Kommune¹

De fleste planlæggere ved, at det er vanskeligt at udvikle og implementere tiltag, som leder direkte til mere bæredygtig handling blandt borgere. Det er fyldt med dilemmaer at udarbejde løsninger, som både accepteres og vedtages i det politiske system og har den ønskede effekt. Mobilitetsområdet er ingen undtagelse. Nærmest tværtimod. Det kan være problematisk at gribe ind i hverdagslivets praksisser og udfordre de vaner, vi alle har. Transport- og mobilitetsplanlægningen har længe hvilet på faste forestillinger om, hvad der er muligt og måske især, hvad der er umuligt at pille ved. Samtidig hersker der ofte en forventning om, at planlægningen kan udregne løsninger, der har forudsigelige udfald.

Komplekse problemer skaber uforudsigelighed i planlægningen

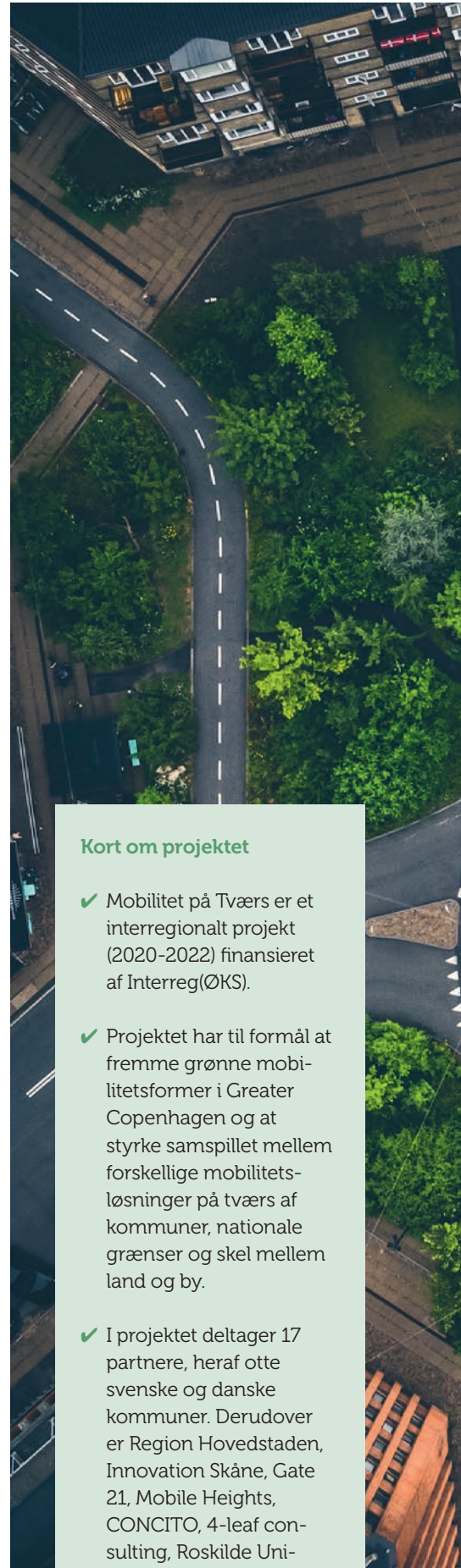
Byplanlægning er fyldt med komplekse problemstillinger. Nogle kan vi forudsige og lægge planer for på forhånd, mens andre opstår uden, at de kan forudsiges, men har stor indflydelse på planlagte projektfølger. For at opnå nye og alternative resultater må planlægningen forsøge at rumme både det forudsigelige og det uforudsigelige². Det forudsætter at de planlæggere, der skal udfordre politikernes tankegange, aktørernes interesser og borgernes vaner, arbejder på nye måder og tænker på tværs af fagligheder, traditioner og praksisser. Dette er netop en af hensigterne med Mobilitet på Tværs.

1) Nina Moesby Bennetsen var ansat som videnskabelig assistent på RUC under det meste af projektet.
2) Hartmann-Petersen & Bennetsen 2019: "Mange Bække Små. Momentum for (Sub)Urban Mobilitetsplanlægning?" *PLAN 7-8(74)*: 39-43.

Kort om projektet

- ✓ Mobilitet på Tværs er et interregionalt projekt (2020-2022) finansieret af Interreg(ØKS).
- ✓ Projektet har til formål at fremme grønne mobilitetsformer i Greater Copenhagen og at styrke samspillet mellem forskellige mobilitetsløsninger på tværs af kommuner, nationale grænser og skel mellem land og by.
- ✓ I projektet deltager 17 partnere, heraf otte svenske og danske kommuner. Derudover er Region Hovedstaden, Innovation Skåne, Gate 21, Mobile Heights, CONCITO, 4-leaf consulting, Roskilde Universitet og DTU Diplom deltagerne

Læs mere på gate21.dk/mobilitetpaatvaers

Feltdagbogsskabelon som kan dokumentere projektets detaljer og fastholde uforudsete input til projektføreløbet. Her udfyldt af en svensk planlægger.

**Masterclass-forløb:
Et tiltrængt refleksionsrum**

En del af Mobilitet på Tværs er et frivilligt masterclassforløb, som en gruppe mobilitetsplanlæggere har fulgt. Vi gennemførte tre sammenhængende masterclasses i projektperioden. Hver seance varede to dage og bestod af teoretiske oplæg om nyere forskning på feltet, fælles diskussioner, samtaler i grupper og individuelt arbejde med egne cases. De mobilitetscases, deltagerne har arbejdet med, favner bredt: Fra udbredelse af samkørsel i landområder, over udvikling af scenarier for fremtidens unge trafikanter til first og last mileløsninger i byerne. Med udgangspunkt i ny forskning og deltagerne mange erfaringer, arbejdede de fokuseret med både at dele viden og reflektere over de roller, de dagligt skal varetage og udvikle som planlæggere. Undervejs udarbejdede vi metodiske værktøjer, som deltagerne afprøvede i deres daglige arbejde med det formål at udfordre deres egen praksis. De har eksempelvis ført feltdagbog og arbejdet med refleksionskort.

Feltdagbog

Deltagerne ønskede et format til at registrere både forudsigelige og uforudsigelige begivenheder i projektføreløbet. De ville gerne fastholde de tanker og ideer, som løbende opstår, og som ikke nødvendigvis er klare fra projektets start. De ville også gerne udfordre egen vanetænkning og blinde vinkler gennem de – ofte længerevarende – projektføreløb.

Hvad? Observation	Hvornår? Tidspunkt	Hvorfor? Refleksion	Hvordan? Relation	Hvad så? Videre proces eller dybere forståelse
Hvad er der sket/ Hvad har du lagt mærke til? Beskriv med dine egne ord, hvad der er sket eller hvad du har observeret	Hvornår og i hvilken sammenhæng skete det? Beskriv hvilken anledning eller situation observationen er relateret til.	Hvorfor er det interessant eller vigtigt? Beskriv hvorfor du lige nu finder det interessant eller vigtigt.	Hvordan er observationen relateret til projektets mål og kriterier? Beskriv hvordan du ser at observationen har relation til de mål, I har sat op i projektet.	Hvordan kan vi gå videre med dette? Hvem kan gøre hvad? Eller: Hvilke fortællinger er centrale i observationen? Hvordan kan vi videre arbejde med dem?
Første mødet med fokusgruppen	Kvällen, 8/4-21. Digitalt møde med fokusgruppen	Behöver satsa på att få fler personer att anmäla sig till fokusgruppen. Ca 10 personer deltog från	Involvering av boende och verksamma. För att kunna skapa en hållbar lösning måste vi ha med oss orten.	Hur ska man få människor engagerade?
Workshop med fokusgruppen	22/april, digitalt kvällen	Endast 8 personer deltog. 13 hade anmält att de skulle komma och 28 anmält intresse för fokusgruppen. Bra möte med stort engagemang. Kanske lite ytligt kring lösningarna.	Lokala engagemanget	Hur går vi vidare med detta nu? Hur skapar vi större engagemang och behåller det som finns?

Deltagerne var glade for de refleksioner, som feltdagbogen igangsatte men gav også udtryk for, at det var en udfordring at finde tid til at få det gjort. Tilbagemeldingerne viste, at dem, der havde tilpasset den til et format, der passede overskueligt ind i deres daglige rutiner, oplevede at få nye øjne på indgroede vaner. Ikke alle refleksioner kunne bruges direkte, men de oplevede, at en åbning for ind imellem at tage projektet i en ny retning, udforme indsats på nye måder, genbesøge projektforsløb eller inddrage inspiration fra forskning, kan udfordre praksis og lede til nye resultater.

Refleksionskort

For at finde nye løsninger må vi blive ved med at stille nye spørgsmål. For at skabe rum for refleksion udviklede vi et sæt samtalekort, som hver deltager fik. Hvor feltdagbogen fortrinsvist er et individuelt værktøj, kan refleksionskortene bruges i projektprocesser, når projektdeltagere i fællesskab skal bringe nye tanker ind i projektudviklingen – enten internt i projektet med kollegaer eller på tværs af et projekts samarbejdspartnere.

Kortene stiller meget åbne spørgsmål, som kan være med til at starte en diskussion, som ikke alene styrker argumenterne for det, der allerede er vedtaget i projektet, men som samtidig forsøger at få det usagte og uforudsigelige på bordet. Det er spørgsmål som for eksempel 'Hvad er det mest uventede, der er sket?', 'Hvad er det mest forudsigelige?', 'Hvordan kan du bruge det uventede til at tænke nyt?' eller 'Hvad ville en udefrakommende sige er en fejl og en succes?'. På den måde åbnes mulighed for at gribe åbninger i de dele, der ikke gik som forventet i processen. Planlæggerne meldte tilbage, at kortene etablerede et nyt blik på deres egne roller og praksisser. Det blev også nævnt, at det var rart at starte de ofte forudsigelige projektdiskussioner på nye måder, fordi de via samtalekortene blev ledt ind i andre fortællinger end dem, de plejer at levere.

Hvordan undgår man at opfinde hjulet forfra hver gang?

Sådan spurgte en planlægger, da vi mødtes første gang i masterclassforløbet. Alt for mange planlæggere på mobilitetsfeltet har en oplevelse af at skulle starte forfra hver gang et nyt projekt indledes.

En del af svaret er naturligvis at dele viden og erfaringer på tværs af aktører og kommunale grænser. Genkendeligheden i de problematikker, som planlæggere sidder med, er stor. Uanset om deltagerne arbejder med by- eller landrelaterede problemstillinger, er der mulighed for at spejle de udfordringer, som går igen i borgernes hverdagsliv. Det refleksionsrum, som masterclass-forløbet motiverede, er iscenesat, men de løbende refleksionspraksisser kan deltagerne tage til sig og bruge i fremtidige mobilitetsprojekter. Mange planlæggere oplever, at kravene til deres kompetencer stiger. De forventes at indtage mange forskellige roller i forsøget på at skabe politiske resultater og påvirke borgernes adfærd i hverdagslivet. Brugen af værktøjer, som udfordrer både det forudsigelige og det uforudsigelige – ved både de formater, vi kender og de tiltag, vi ikke har prøvet før – kan være med til at øge rækkevidden i projekterne. I den daglige, travle planpraksis bortprioriteres dette for ofte, dermed risikerer vi (i den bedste mening) at reproducere for meget af det, vi allerede ved. Nye løsninger og krav kræver nye refleksioner.

Refleksionskortene kan udfordre projektdeltagernes tanker og skærpe blikket for projektets fremdrift og resultater

Kollektiv trafik: Gentænk planerne og samarbejdet

I Danmark har kommunerne ansvaret – et medansvar – for den kollektive trafik og mobilitet. De varetager opgaven i samarbejde med regionerne i landets fem trafiksekskaber. Den lokale forankring giver den enkelte kommune god mulighed for at tilrettelægge den kollektive trafik i tæt koordination og overensstemmelse med dens øvrige planlægningsarbejde, strategiske mål og politiske prioriteter.

Spørgsmålet er, om kommunerne udnytter mulighederne godt nok? Umiddelbart tror jeg, at svaret er nej. Blot indenfor den seneste måned har jeg f.eks. hæftet mig ved to udmeldinger fra trafiksekskaber, der næsten kan betegnes som nødråb. Et trafiksekskab tilkendegiver, at kommunerne *"glemmer at tænke den kollektive transport ind i lokal- og kommunalplanerne, hvilket leder til dårlig indretning af infrastrukturen."* Trafiksekskabet afgiver hørings svar på planerne – 31 er det blevet til det seneste år – men ønsker at blive taget med ved bordet på et tidligere stadie. Et andet trafiksekskab tilkendegiver, at det *"i forhold til samfundsmæssige tendenser og kundernes ønsker ikke har mandat eller råderum til at løse de udfordringer, som kollektiv trafik møder i kampen om kunderne med bilen."* På den baggrund opfordres kommunerne til blandt andet at prioritere den kollektive trafik i planlægning af byrum og infrastruktur, samarbejde om bedre stoppesteder, park and ride, knudepunkter og fremkommelighed.

Løse rammer om koordinering...

Jeg tror ikke, der sidder én borgmester, stadsarkitekt eller byplanlægger, der ikke er opmærksom på, at kollektiv trafik og bæredygtig mobilitet er et vigtigt virkemiddel i strategien for en bæredygtig udvikling i kommunen. Klimamæssigt er vejtransporten én af de væsentligste udfordringer for

kommunernes klimaindsats, hvor vejtrafikken udgør op til 30 pct. af CO₂-udledningerne. For de næsten 40 pct. af danske familier uden bilejerskab er den kollektive trafik en garant for social og geografisk sammenhængskraft. Endelig synes god kollektiv trafik i kombination med gang, cyklisme og delemobilitet at være en nødvendig forudsætning for at skabe de fysiske rammer om godt liv mellem husene, der ikke domineres af biltrafik. Ikke kun i byerne, men også i by- og landskabsrum i landdistrikter og yderområder.

På papiret er der sat visse rammer, der skal skabe koordinering. Trafiksekskabsloven fra 2006 forpligter trafiksekskaberne til mindst hvert 4. år at udarbejde en trafikplan – flere steder omdøbt til mobilitetsplan – og planloven forpligter kommunerne til, at *"Kommuneplanen ledsages af en redegørelse for planens forudsætninger, herunder om kommuneplanens sammenhæng med den statslige trafikplan og trafiksekskabernes trafikplan for offentlig service"*. Det forekommer indlysende, at dette formelle, ikke særligt forpligtende og overvejende trafikale fokus udgør for løse rammer i forhold til den kompleksitet, som den kommunale planlægningsproces udgør for slet ikke at tale om arbejdet med klimahandlingsplaner, som kommunerne skal udarbejde og implementere i de kommende år.

DEBAT

Af Lasse Repsholt,
formand,
Kollektiv Trafik
Forum

... skal suppleres med data og vidensdeling

Det første skridt er at tilvejebringe mere data og viden, der supplerer det trafikale fokus med et bredere byudviklingspotentiale. F.eks. hvordan er borgernes transportmønstre og vaner i den enkelte kommune? Hvordan indrettes den kollektive trafik i kombination med f.eks. delemobilitet, flextrafik m.m. som en reel og attraktiv mulighed i mindre byer og landområder? Hvordan kan områder udvikles med mobilitetsknudepunkter i kombination med andre faciliteter og funktioner? Hvilke muligheder giver elbussen i kombination med emissionsfrie miljøer i byerne? Hvilke virkemidler, muligheder og effekter er der i et målrettet arbejde mod bilfri byer og/eller bilfri zoner? Hvordan virker stationsnærhed, og kan princippet anvendes andre steder end i Hovedstadsområdet? Der er mange projekter af høj kvalitet, men de savner udbredelse og skala, hvis det skal virke.

Det andet skridt er at tilvejebringe data for den kollektive trafiks bidrag til kommunernes klimamål. En ting er dokumenterbare reduktioner ved omstillingen af busser og tog til fossil- og emissionsfri drivmidler, men hvad er potentialet for CO₂-reduktioner ved passagervækst og overflytning fra biltrafik til bæredygtige transportformer i den enkelte kommune?

Hvordan arbejder man målrettet med passagervækst og overflytning af passagerer fra bil til kollektiv trafik som vej til en reel og dokumenteret reduktion af CO₂?

Som nævnt er der et stort potentiale i krydsfeltet mellem kommunal planlægning af byen, udviklingen, arealerne og vejene samt klimahandlingsplanerne på den ene side og planlægningen af kollektiv trafik og mobilitet på den anden side.

Et stærkt kommunalt svar på klimaudfordringen samt en styrket mobilitet som forudsætning for et geografisk og socialt sammenhængende land fordrer, at vi udnytter dette potentiale bedre.

Hvilke kan være de næste skridt for at høste potentialerne?

- ✓ **Lad trafikselskaberne deltage centralt og tidligt i den kommunale planlægningsproces** og skift fokus fra det statiske og stillestående og se i den proces på, hvordan borgerne kan transportere og bevæge sig til fods, på cykel og i den kollektive trafik, og hvordan den fysiske indretning understøtter dette.
- ✓ **Fokusér på potentialerne for passagervækst og overflytning fra bil til bæredygtige transportformer** i udvalgte områder og korridorer. Det er ligetil. Der skal ske en ændring af den måde, vi transporterer os på, og der skal sættes mål for passagervækst samt midler og prioriteringer til at nå målene. Brug transportvanedata, rejsekortdata og observationer, der fortæller, hvor og hvordan borgerne transporterer sig til såvel pendling som fritidsformål.
- ✓ **Sæt faktiske og dokumenterbare mål for CO₂-reduktioner** ved overflytning fra bil til bæredygtige transportformer.
- ✓ **Kig dybt og bredt i værktøjskassen.** Mobilitetshåndbogen, En håndbog til hjælp ved formulering og implementering af mobilitetsprojekter fra Midttrafik er et eksempel på et godt overblik over mulighederne med det fysiske miljø, transportløsninger, samarbejde og kommunikation.

Isfjordscentret i Ilulissat: Bygget i samspil med naturen

Isfjordscentret i Ilulissat er det første af seks nye besøgscentre, som selvstyret i Grønland har besluttet at etablere for at fremme landets udvikling som samfund og turistmål samt sætte fokus på de forandringer, der sker med klimaet. Bygningen er et unikt eksempel på samspillet mellem arkitektur i verdensklasse og et enestående landskab.

Af landskabsarkitekt mdl, agro.dr Kjell Nilsson, tidligere direktør for Nordregio og vicedirektør ved Skov & Landskab, Københavns Universitet og Senior Research Fellow Leneisja Jungsberg, Nordregio

At skabe en bygning som Isfjordscentret i Ilulissat kræver både ydmyghed og mod. Arkitekten Dorthe Mandrup understreger selv vigtigheden af ydmyghed: "Man skal have en vis ydmyghed, når man placerer en bygning i et så stort og følsomt landskab som den UNESCO-beskyttede isfjord. Det kræver en dyb forståelse af stedets særlige karakteristika. Grundtanken bag Isfjordscentret var derfor at designe en bygning i samspil med den spektakulære, men samtidig sårbare natur, der omgiver den."

Harmoni og ro præger Isfjordscentrets 1.500 m², hvoraf de 900 er opvarmet. Store glaspartier, bestående af 362 vinduer i forskellige størrelser, forbinder udstillingsrummet med det omgivende landskab.

Materialerne er få men nøje udvalgte, udover glas og stål er der træ dels i form af eg i vægpanel, gulv og loft og dels i form af sortmalet fyrretræ.

Centrets permanente udstilling er historien om isens livscyklus og historie. I bunden af indlandsisens kerne er der taget boreprøver fra is, der er op til 250.000 år gammel. Udstillingen vil også vise, hvordan menneskets historie er blevet formet af isens historie – den ældste bebyggelse i området, Sermermiut, er omkring 4000 år gammel. Samtidig viser udstillingen, hvordan vores fremtid er påvirket af klimaforandringerne og den smeltende is.

I behørig afstand fra byen

Isfjordscentret ligger i bekvem, men stadig rimelig afstand fra andre bygninger i Ilulissat. Det er godt, dels fordi dens arkitektur og moderne materialer klart afviger fra den traditionelle farvekode, som ellers kendetegner grønlandske byer. Røde huse plejede at huse præster og lærere, gule huse var beboet af læger og andet sundhedspersonale, de grønmaledede huse rummede elektrikere, mekanikere og andre håndværkere, mens endelig fiskerne og dem, der arbejdede i fiskeindustrien, boede i blå huse. Nu om dage er disse farvekoder blevet opløst og andre, især pastelagtige farver er blevet moderne, men det er stadig almindeligt at male husene i kulørte farver.

Desuden afviger Isfjordscentrets klare struktur og stringente plan fra mange arktiske byers ret uplanlagte udvikling. Ilulissat er kendetegnet ved, at man bygger nyt, når man har ressourcerne til det og bruger det areal, der er til rådighed. Der er for eksempel bygget en ny flot skole for enden af vejen i et industriområde. En gågade har kun få butikker og ender i en husmur. Der er også en betydelig biltrafik, men mangler ordentlige fortove og en overordnet struktur i gang- og cykelvejnettet.

Optøning af permafrosten

En af konsekvenserne af det varmere klima er, at permafrosten tør. Det betyder blandt andet, at bygninger, veje eller andre konstruktioner, der hviler på permafrostens is og ikke på fast grundfjeld, er påvirket af sætning. For de bygninger, der står på permafrost, kommer dette blandt andet til udtryk i form af skæve trapper, skrå gulve og at det ikke er muligt at lukke døre og vinduer.

I det EU-finansierede projekt Nunataryuk¹ undersøges de samfundsmæssige konsekvenser af den optøende permafrost i Nordregio sammen med forskere fra universiteterne i Akureyri og Oulu.

Det anslås, at der i dag er fem millioner indbyggere i samfund med permafrost i jorden, et tal der skønnes at falde med 3,3 millioner i 2050. Hvor mange, der bor i huse bygget på permafrost, vides dog ikke. Der mangler nemlig geoteknisk kortlægning i de fleste kommuner i Arktis. Kortene, der viser udbredelsen af permafrost, er for generelle til at fungere som datainput til kommuneplanlægning.

Et af de huse i Ilulissat, der kæmper med problemer forårsaget af den optøende permafrost, er museet, der er opkaldt efter den grønlandsk-danske polarforsker og antropolog Knud Rasmussen. Udover skrå gulve, skæve trapper og døre er fugt, der trænger ind under huset, også med til at forværre problemerne for museumsbygningen.

De store udfordringer påvirker også arbejdsmiljøet med svimmelhed, hovedpine og øget stress. Problemerne i dag er så alvorlige, at museumslederen valgte at sige op med den begrundelse, at hun i stedet for at hellige sig museets samlinger var nødt til at bruge størstedelen af sin tid på at håndtere det dårlige arbejdsmiljø.

Mangel på ressourcer

Et spørgsmål, der melder sig, er, om det ikke havde været muligt at lade det lokalhistoriske museum få en del af finansieringen i forbindelse med den store investering, som byggeriet af Isfjordscentret medførte. Den samlede udgift til projektet er på 152 millioner kroner, hvoraf 108 millioner kommer fra Realdania, 8 millioner fra Avanaata Kommune og 15 millioner fra Grønlands Selvstyre. Udstillingen, der kostede 21 millioner, var hovedsageligt finansieret af Nordea-fonden.

Planen for det lokale museum er nu at søge midler fra fonde til at stabilisere husets fundament og dermed redde den lokale kulturarv fra at blive overført til utilgængelige arkiver. Avannata Kommune har ikke ressourcer til at betale for de nødvendige tekniske reparationer, men foretager en undersøgelse af skadernes omfang som grundlag for en fremtidig ansøgning.

Der findes tekniske løsninger på de udfordringer, som den optøende permafrost medfører, men kommunerne har også problemer med skimmelsvamp, spildevand der går direkte i havet og udfordringer med infrastrukturen, der vurderes at være mere presserende og derfor har forrang i prioriteringen. Grønland er overvældende rigt på naturressourcer, både hvad angår råvarer og æstetiske værdier, men mangler både menneskelige – i alt godt 56.000 indbyggere på et areal, der er fem gange større end Sverige og 50 gange større end Danmark – og økonomiske ressourcer til at benytte dem fuldt ud.

1) *Nunataryuk* betyder "land ved havet" på et af Canadas inuitsprog og er navnet på et forskningsprojekt inden for EU's forskningsprogram Horizon 2020 (grant agreement No. 77342).

Plan22+

Klima skal ind i planlægningen

Lokalplaner, kommuneplaner og planstrategier er vigtige redskaber for landets kommuner i arbejdet med bæredygtig udvikling. Det er en del af afsættet for Plan22+, der drives af et partnerskab mellem Bolig- og Planstyrelsen og den filantropiske forening Realdania.

Af Charlotte Odgaard Sjælland, Dansk Byplanlaboratorium

Britt Vorgod Pedersen er nyansat sekretariatschef for Plan22+ og hendes budskab er klart.

– Vi skal have klima ind i planlægningen, og der skal være et fælles sprog og mål for, hvordan vi arbejder med klima i den fysiske planlægning. Britt har solid erfaring som planlægger fra Københavns Amt, Miljøministeriet og senest som bychef i Gladsaxe Kommune og har dermed indgående kendskab til planlægning på flere niveauer. Sekretariatet for Plan22+ forankres hos Dansk Byplanlaboratorium

Mange veje til målet

Plan22+ har grundlæggende til formål at vise, hvordan den kommunale planlægning kan bidrage til den grønne omstilling og samtidig sikre rammer for at udvikle byer og landområder med høj livskvalitet. Britt ser frem til at tage fat på udfordringen sammen med kommunerne og de mange forskellige interessenter og aktører på feltet.

– Vi har fokus på, at Danmarks by- og landområder er meget forskellige og har vidt forskellige vilkår. Der vil derfor være mange veje til at nå målet, og kommunerne vil have forskelligt fokus, når det gælder at få styrket klimahensynet i den fysiske planlægning. Det afgørende er, at kommunerne i

deres planlægning både udstikker retningen for at reducere udledningerne og fastholder et helhedsorienteret blik, hvor alle de hensyn og interesser, som planlægningen skal varetage, afvejes for at skabe gode rammer for livet i by- og landområder, siger Britt Vorgod Pedersen.

Kickoff-seminarer i september

I september måned inviterer Plan22+ de kommunale planlæggere til 3 kickoff-seminarer. Her bliver konkrete planer og deres klimaaftryk drøftet og evalueret, ligesom der bliver lejlighed til at komme med input til prioritering af arbejdet i Plan22+. Man kan også møde Plan22+ på Byplanmødet d. 6. oktober og høre mere om selve indsatsen.

Plan22+ har til formål at...

- ✓ Understøtte og styrke kommunernes anvendelse af helhedsorienteret planlægning som et aktivt redskab til den forebyggende klimaindsats.
- ✓ Fremme vidensgrundlaget og styrke kompetencerne i kommunerne gennem konkrete eksempelprojekter, netværk og formidling om anvendelse af helhedsorienteret fysisk planlægning til at indfri konkrete klimamålsætninger på tværs af sektorområderne.

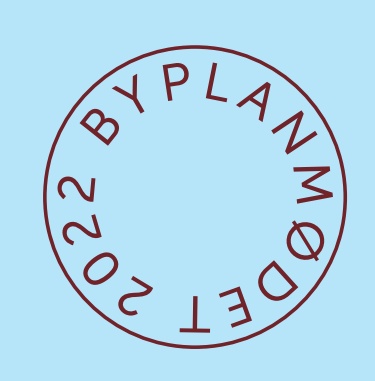
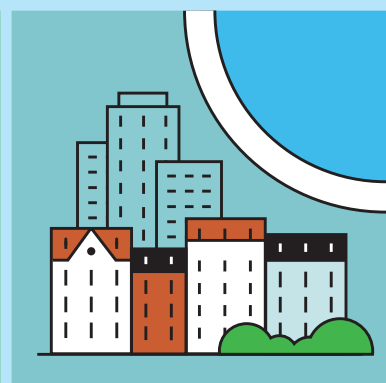
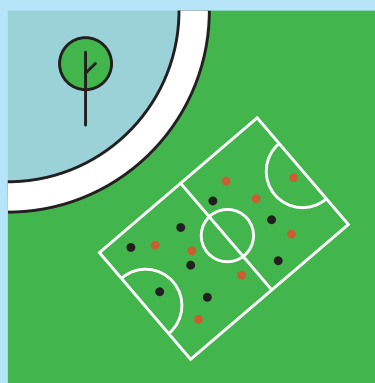
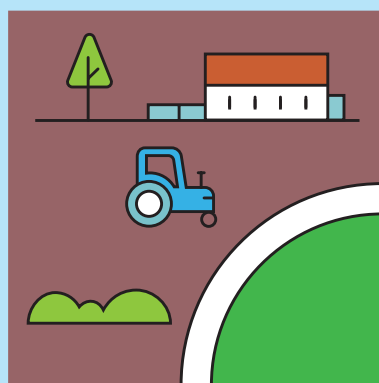

Partnerskaber i planlægningen

Byudvikling på tværs af grænser

Byplanmøde i Aabenraa,
Flensburg og Sønderborg
6.-7. oktober 2022

PROGRAM

PROGRAM

Torsdag den 6. oktober
Arena Aabenraa

09.00

Ankomst – kaffe og croissant i Arena Aabenraa.

10.00

Åbning og velkomst

Velkomst ved formand for Dansk Byplanlaboratorium, Lisbet Wolters, og moderator, journalist, Nynne Bjerre Christensen.

10.15

Partnerskaber om grøn omstilling – hvilken rolle spiller den fysiske planlægning?

Keynote ved *Connie Hedegaard*,
formand for den grønne tænketank *CONCITO*.

Sjældent har en sammenhængende landsplanlægning været vigtigere end nu, hvor den grønne omstilling skal omsættes fra fine mål til konkret handling. Hvad er de næste skridt?

10.35

Sammen om byudviklingen

Keynote ved *Peter Frost-Møller*,
partner og byplanlægger i *Grandville*.

Fra transaktioner til partnerskaber: Hvordan organiserer vi os, når vi udvikler byer sammen? Hvad er de aktuelle tendenser, hvilke partnerskabsmodeller findes der, og hvordan skal vi bruge dem?

10.50 Pause

11.20

Partnerskaber om stedbundne kvaliteter

Jan Riber Jakobsen, borgmester i Aabenraa Kommune, i samtale med lektor i landskabsarkitektur og bydesign, *Anne Tietjen*, Københavns Universitet.

Hvad kræver det at skabe varige forandringer i byudviklingen? Hvordan inddrager vi bedst stedbundne kvaliteter og ressourcer i processen? Og hvad betyder denne inddragelse for lokal forankring og ejerskab?

11.40

Om at flytte sig i fællesskab

Erik Lauritzen, borgmester i Sønderborg Kommune, i samtale med lokal virksomhed.

Partnerskabet bag Project Zero har været i gang i en årrække og er nu trådt ind i en ny fase, hvor indsatsen intensiveres og samarbejdet styrkes. Hvad har kommunen og virksomhederne lært

af partnerskabet? Hvordan sikrer man fremdrift i en omskiftelig verden? Hvordan ser partnerskabet ud fremadrettet?

12.00

Hvad kan du selv bidrage med?

Keynote ved *Trine Plambech*,
leder af forretningsområdet *Digital Grøn Omstilling*
ved *Alexandra Instituttet*.

Hvordan og med hvilke intentioner indgår du selv i et partnerskab? Er der tale om en transaktion af viden fra en part til en anden eller en fælles rejse mod et større mål? Hvad er det, der sker i os mennesker, når vi gør noget sammen – og hvordan kan vi spille hinanden bedre?

12.30 Frokost

14.00

Eftermiddags-sessioner

Om bymidter, klima, mobilitet, bykvalitet, kystplanlægning og meget mere.

18.30-00.30

Aftenarrangement

På Skansen i Sønderborg. Byplanprisen overrækkes, middag og besøg af Satiregruppen MAGT, som sørger for musikalsk underholdning, kreative tekster og smukke harmonier med inspiration fra revyhistoriens skarpeste penne.

**Den fysiske planlægning
står overfor store
ændringer i de kommende
år, hvis vi skal rykke på
den grønne omstilling.**

Connie Hedegaard

formand for den grønne tænketank *CONCITO*

Fredag den 7. oktober

Skansen, Sønderborg

Er du klimatøver eller klimahandler?

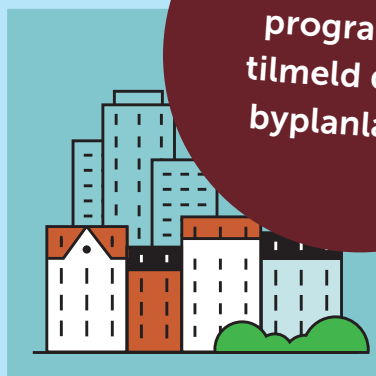
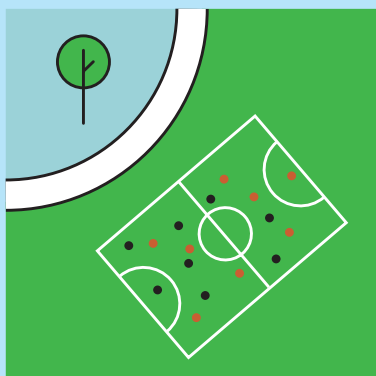
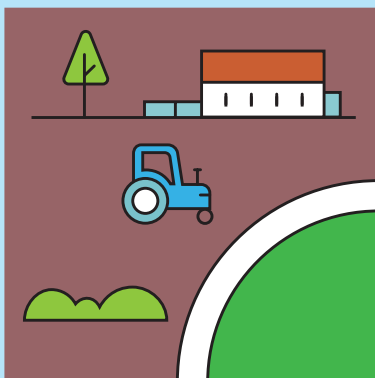
Trine Plambech

leder af forretningsområdet Digital Grøn Omstilling ved Alexandra Institutet.

Vil du være den sidste, der gør som vi plejer, eller den første til at gøre noget nyt?

Peter Frost-Møller

partner og byplanlægger i Grandville

8.30 Kaffe, Skansen

09.00

Byudvikling i syd og nord – eksempler fra en grænseregion

Keynote ved *Stephan Kleinschmidt*, Rådmand i Stadt Flensburg og 1. viceborgmester i Sønderborg Kommune.

Der er vidt forskellige plansystemer i Danmark og Tyskland. Schleswig-Holstein har fx ikke været igennem en kommunalreform, og man har en del statslige programmer – blandt andet i form af Business Improvement Districts (BIDs). Hvilke muligheder giver det for at udvikle og planlægge bæredygtige byer i forpligtende partnerskaber?

09.20

Stillbilleder fra en grænseegn

Keynote ved *Carsten Porskrog Rasmussen*, overinspektør, dr.phil., Museum Sønderjylland.

Før dagens udflugter introduceres grænselandets bygningshistorie, hvor den tyske indflydelse på arkitekturen i grænselandet har efterladt en synlig arv, som er særegen i forhold til det øvrige land, men omvendt har tydelige paralleller på den anden side af den nuværende grænse.

10.30

14 udflugter i grænselandet

14.30/15.00

Byplanmødet afsluttes i Aabenraa, Flensburg og Sønderborg.

15.00/15.30 Tak for i år

Find det fulde program og tilmeld dig på byplanlab.dk

Partnerskaber i planlægningen

Byudvikling på tværs af grænser

Fremtidens bæredygtige byplanlægning kalder på nye samarbejdsformer. Derfor sætter vi fokus på partnerskaber i planlægningen. Vi ser på nye måder at gøre tingene på, på samarbejder på tværs af sektorer og aktører, på nye byudviklingsprojekter og ikke mindst muligheden for at hente inspiration på tværs af landegrænser.

Hvor går grænsen?

De udfordringer, vi skal løse i de kommende år, har en ting tilfælles: Ingen kan løse dem alene. Men hvordan sikrer vi, at vi kommer godt fra start? Hvad er potentialerne og udfordringerne ved partnerskaber? Hvilke redskaber har kommunerne, hvilke organiseringer virker og hvordan spiller vi brikkerne rigtigt?

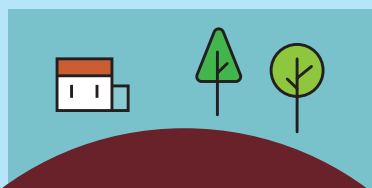
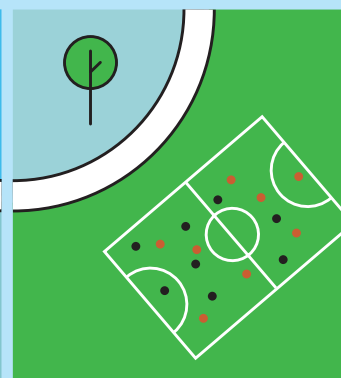
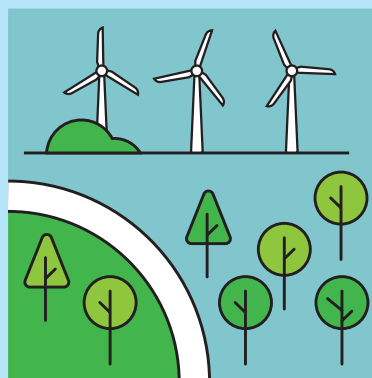
Tre værtskommuner byder velkommen

Aabenraa, Flensburg og Sønderborg Kommuner er værter for dette års Byplanmøde, i Byplanlaboratoriet glæder vi os til at besøge denne helt særlige del af Danmark og Nordtyskland, hvor grænselandet bogstaveligt talt inviterer til partnerskaber på tværs af grænser.

Programmet er tilrettelagt af
Dansk Byplanlaboratorium, maj 2022

Layout og illustration: Mark Airs

dansk byplan
laboratorium

TILMELDING

Dansk Byplanlaboratorium tilbyder early-bird-pris, hvis du tilmelder dig inden den 10. juni.

Tilmeldingsfristen for byplanmødet er den 27. juni.

Vi giver 25% rabat til tilskudsgivere. Se priser og få mere information på byplanlab.dk

Tema

Bevaringsværdig? Kommunernes bygningssarv og kulturmiljøer

I de to seneste numre af Byplan Nyt er vi dykket ned i kommunernes bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer i planlægningen. Temaet afsluttes i dette nummer med de sidste artikler og debatindlæg i denne omgang. I første artikel kan du læse om, at der er kommet endnu et argument for, hvorfor det giver mening at bevare ældre bygninger frem for at erstatte dem med nybyggeri: Det er simpelthen bedre for klimaet.

Af projektleder, cand.mag. i historie
Anja Sandreid, Dansk Byplanlaboratorium.

Kommunerne har valgfrihed omkring valg af metode til at kortlægge og vurdere de arkitektoniske og kulturhistoriske bevaringsværdier og kulturmiljøer. I dette nummer beskriver Grethe Pontoppidan og Thomas Tram Pedersen KulturMiljø-Metoden. Valget af metode til kortlægning og vurdering af kulturarv må afhænge af den konkrete kontekst i hver enkelt kommune.

De bevaringsværdige bygninger er kommunernes ansvar. Men kommunerne kan ikke gøre det alene. Arbejdet med de bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer sker i samspil med en række aktører – fra rådgiver og bygherre til lokale bevaringsforeninger og kulturhistoriske museer. I dette blad kommer en række personer fra de kulturhistoriske museer og Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur med deres bud på, hvordan arbejdet med bygningssarven og kulturmiljøer kan blive endnu bedre.

Bygnings- bevaring for klimaets skyld

Bygningsbevaring og arbejdet med kulturmiljøer kommer ikke af sig selv, men skal prioriteres. Der er mange gode argumenter for, hvorfor det giver mening at bevare ældre huse. Udover bevaring af en bygnings arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, så er argumenterne for at bevare ældre huse blandt andet styrkelse af detailhandel samt øget turisme og bosætning. Men nu er der kommet endnu et argument til: Bygningsbevaring er en vigtig komponent i den grønne omstilling.

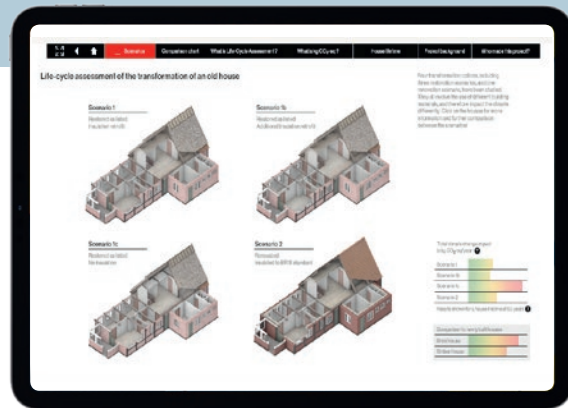
Jo mere data vi får om bygningers samlede CO₂-udledning gennem en livstid, jo mere ser det ud til, at bygningsbevaring og renovering er centralt i klimaindsatsen. Det er mere klimavenligt, hvis vi vælger renovering af ældre huse frem for nedrivning og nybyggeri. Det peger to nye studier på. Læs mere herom på de følgende sider.

Bindingsværkshus fra 1887 sammenlignet med nybyggeri

I et nyt forskningsprojekt er Institut for Teknologi, Ledelse og Økonomi, DTU, og Det Kongelige Akademi – Institut for Bygningskunst og Kultur gået sammen om at lave en komplet livscyklusanalyse (LCA) på Lærtingenes Hus i Allinge-Tejn på Bornholm. Undersøgelsen har set på de forskellige efterisoleringsgrader og istandsættelsesmetoder, man kan anvende, og sammenlignet dem med klimaafttrykket fra helt nye bygninger.

Projektet har taget afsæt i fire forskellige scenarier, som der er lavet LCA-beregninger på. Resultaterne er efterfølgende blevet sammenlignet med, hvis man i stedet for bygningsbevaring byggede et nyt murstens- eller træhus, som opfyldte Bygningsreglementet 2020. Projektet viser, at den mest klimavenlige måde er at bevare og restaurere det ældre hus frem for at nedrive det og opføre et nyt.

Projektets LCA-beregninger kan findes på Det Kongelige Akademis hjemmeside.

Hvad er LCA?

LCA (Life Cycle Assessment), eller på dansk livscyklusvurdering, bruges til at give et billede af en bygnings potentielle miljøpåvirkninger og ressourceforbrug over en betragtningsperiode på 50 år. Alle faser af en bygnings liv, dvs. produktionsfasen, byggeprocessen, brugsfasen, nedrivning og affaldsbehandling samt genbrug og genanvendelse, medregnes.

Klimaeffekt og økonomi i 16 konkrete bygninger

Rambøll udgav i efteråret 2020 rapporten "Analyse af CO₂-udledning og totaløkonomi i renovering og nybyg" med resultaterne fra en undersøgelse af, hvor man får størst klimaeffekt – ved nybyg eller renovering. Analysen er baseret på 16 cases på tværs af enfamiliehuse, rækkehuse, etagebyggerier, erhvervsbyggeri og offentligt byggeri.

Ved at holde tre trinvis renoveringsscenarier op mod et nybyggeriscenarie belyste analysen de klimamæssige og totaløkonomiske effekter af renovering versus nedrivning og nybyggeri. Resultatet af den komparative analyse var, at renovering – både i et klimaperspektiv og totaløkonomisk – er bedre end nedrivning og nybyggeri.

Bevaringsværdig? Kulturarven er en værdifuld ressource

Kommunerne skal følge op med en prioritering, afgrænsning og udpegning af de bevaringsværdige miljøer, så de får en reel beskyttelse. Det første og vigtige skridt er indskrivning i kommuneplanen, men målet bør også være at få de betydningsfulde miljøer beskyttet i en bevarende lokalplan, så alle ejere, købere og investorer ved, hvad de har at forholde sig til.

Af formand for Det Særlige Bygningssyn Jens Toftgaard, Odense Bys Museer og medlemmerne Ulla Kjær, Nationalmuseet, Mette Slyngborg, Sydvestjyske Museer samt Frank Allan Rasmussen, Industrimuseet Frederiks Værk

Kulturarven fortæller vores fælles historie og rummer et stort potentiale for lokal udvikling. Områder med mange bevaringsværdige bygninger har en identitet og en historisk dybde, der gør dem attraktive at besøge og bo. Bygningskulturarven kan også tjene som inspiration til, hvordan vi kan bygge med bedre sans for kvalitet og langtidsholdbarhed.

Hvordan de værdifulde bygninger og områder kan værnes og udvikles, bør derfor være et centralt spørgsmål i den kommunale planlægning. Systematiske gennemgange af kommunens bygningskulturarv og kulturmiljøer er det bedste redskab til at skabe det nødvendige vidensgrundlag. Her kan kommunerne med fordel inddrage de lokale kulturhistoriske museer, der besidder en indgående viden om områdets særlige historiske udvikling og karaktertræk. Museernes lokalkendskab kan styrke formuleringen af de bærende fortællinger om hvert kulturmiljø, der gør udpegningen letforståelig for borgere og politikere.

Mange kommuner har heldigvis allerede foretaget screeninger. Andre steder er vidensgrundlaget og udpegningen desværre ufuldstændig. I mange af de tidligere landkommuner er der aldrig foretaget en SAVE-gennemgang og udpegning af bevaringsværdige bygninger. Det efterlader store områders kulturarv i en udsat position.

Med EU-lovgivning på vej med skrappe energikrav til ældre huse, der ikke er udpeget som bevaringsværdige, er der en stor risiko for, at mange bindingsværkshuse og andre værdifulde bygninger bliver nedrevet eller ombygget til ukendelighed i løbet af en kort årrække.

I byerne er der udpeget bevaringsværdige bygninger på baggrund af SAVE-undersøgelser. De er imidlertid foretaget for mere end 30 år siden og omfattede som regel kun bygninger opført før 1940. Der er væsentlige værdier i efterkrigstidens byggeri, der rummer centrale historier om velfærdssamfundets fødsel og forskellige bud på den gode by. Det er derfor også påtrængende at genbesøge udpegningerne med et blik for, at bygninger opført efter 1940 også hører til vores fælles kulturarv. Det Særlige Bygningssyn er derfor ved at lancere en ny strategi med fokus på fredning af bygninger efter 1945, som forhåbentligt kan være med til at udvide forståelsen for den nyere del af kulturarven.

Det allermest væsentlige for kommunerne er at følge op med en prioritering, afgrænsning og udpegning af de bevaringsværdige miljøer, så de får en reel beskyttelse. Det første og vigtige skridt er indskrivning i kommuneplanen, men målet bør også være at få de betydningsfulde miljøer beskyttet i en bevarende lokalplan, så alle ejere, købere og investorer ved, hvad de har at forholde sig til.

Ulla Kjær

Mette Slyngborg

Frank Allan Rasmussen

Jens Toftgaard

Bevaringsværdig? Opret "Bygningskulturelle Råd", der skal sikre et samarbejde mellem kommuner, museer og stat!

DEBAT

Af Karen Margrethe Olsen, afgående formand for Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur

Kulturmiljøer er værdifulde helheder, som giver os gode oplevelser, hvad enten vi bor, arbejder, køber ind eller er på besøg i et. Kulturmiljøerne bidrager med deres særlige historie, arkitektur, æstetik og natur til attraktive rammer for vores hverdag og øger vores livskvalitet.

I 52 kommuner er der udpeget 2.100 kulturmiljøer. Til eksempel er der i Vordingborg Kommune udpeget i alt 70 kulturmiljøer. Alle er de udpeget ved hjælp af den såkaldte SAK-model. Det samlede antal udpegede kulturmiljøer er ifølge Per Grau Møller m.fl. i By & Land nr. 132 i alt 3.824. Hovedvægten ligger på udpegninger fra før 1945. Af velfærdssamfundets kulturmiljøer er der kun 128.

Det er kommunernes opgave at registrere og tage vare på såvel kulturmiljøerne som de bevaringsværdige bygninger. Vi kan imidlertid konstatere, at situationen og indsatsen er meget forskellig fra kommune til kommune. Der er ikke en fælles metode og praksis i kommunerne for, hvordan arbejdet med udpegnings af kulturmiljøer skal foregå, og opfølgningen på udpegningerne er mangelfuld.

Heller ikke omkring udpegnings af bevaringsværdige bygninger er der en ensartet registreringsmetode – ej heller et velfungerende nationalt register. De fleste kommuner har opgivet at bruge FBB databasen, simpelthen fordi den er utidssvarende og alt for tidskrævende. I flere tilfælde har kommuner etableret deres egen praksis.

Bybillede fra Ringkøbing.

Det er kritisabelt, at dette arbejde igennem mange år har været en kastebold mellem to ministerier, nemlig Kulturministeriet og Indenrigs- og Boligministeriet (tidligere Erhvervsministeriet) og dermed faldet mellem to stole.

Det er derfor altafgørende, at kulturministeren sammen med bolig- og indenrigsministeren finder ud af, hvem der er ansvarlig for dette område og derefter påtager sig

- 1) opgaven med at etablere en landsdækkende, velfungerende database for bevaringsværdige bygninger med høj bevaringsværdi og
- 2) at etablere en fælles metode for udpegning af kulturmiljøer.

I Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur (By og Land Danmark) har vi i 2020 opgjort antallet af de bevaringsværdige bygninger til 149.000. Det er bygninger i SAVE 1-4 optaget i enten en lokalplan eller kommuneplan.

Udfordringen er derfor, hvordan vi sikrer, at kommunerne med medlemmerne af kommunalbestyrelserne i spidsen i tilstrækkeligt omfang iværksætter konkrete handlinger, som sikrer, at helheden i kulturmiljøerne og de bevaringsværdige bygninger bevares.

Bygningsbevaring skal være en kommunal kerneydelse

I By og Land Danmark mener vi derfor, at ændringer i såvel lovgivningen som i kommunernes rolle i bygningsbevaring er nødvendige. Kommunerne skal forpligtes til og støttes i at iværksætte konkrete handlinger, der sikrer, at de bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer bevares. Bygningsbevaring skal være en kommunal kerneydelse på linje med andre lovpligtige ydelser som f.eks. veje, skole-, ældre- og socialområdet.

Vi foreslår derfor at indføre et selvstændigt kapitel i planloven om bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer; se boks herunder.

Vi foreslår desuden, at der indføres et "armslængde-princip" i forhold til kommunernes beslutninger om kulturmiljøer og bygningsbevaring. Det skal sikre, at beslutninger om væsentlige ændringer i kulturmiljøer eller nedrivninger af bevaringsværdige bygninger med høj bevaringsværdi underkastes en uafhængig, faglig vurdering.

Vi foreslår derfor, at der oprettes otte (8) "Bygningskulturelle Råd" dækkende: København og Frederiksberg, Sjælland, Lolland og Falster, Bornholm, Fyn, Nordjylland, Midtjylland og Sønderjylland. Rådene skal sikre et samarbejde mellem kommunen, museer og stat, således at bevaringsindsatsen sker på et oplyst og fagligt opdateret grundlag.

Rådene får samtidig til opgave at sikre:

- ✓ At kommunerne lever op til deres forpligtigelser til at udpege kulturmiljøer og at disse følges op af bevarende lokalplaner.
- ✓ At kommunerne lever op til deres forpligtigelser til registrering og opdatering af tidligere registreringer.
- ✓ Beslutninger om nybyggeri og nedrivninger i de historiske bydele og kulturmiljøer kan ikke iværksættes uden rådets godkendelse.
- ✓ Dispensationer fra de kommunalt vedtagne, bevarende lokalplaner forelægges rådet til udtalelse på baggrund af kommunens indstilling.

Sagsbehandling i de Bygningskulturelle Råd forestås af Slots- og Kulturstyrelsen (SLKS), der således må tilføres de nødvendige ressourcer. Rådene har hver 5 medlemmer, der repræsenterer en historisk, arkitektonisk, landskabs-, plan- og håndværksmæssig faglig indsigt. Medlemmerne udpeges af SLKS for en 4-årig periode og honoreres af SLKS.

I den enkelte kommune udpeges en repræsentant for kommunen og en lokalhistoriker. Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur udpeger ligeledes en lokal repræsentant. Disse deltager i møder og afgørelser på lokalt niveau. Disse 3 medlemmer modtager omkostningsgodtgørelse.

Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur foreslår følgende ændringer til planloven:

Bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer:

- §§: For at sikre de bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer skal kommunerne
- Stk. 1 Foranstalte og regelmæssigt opdatere en registrering af kommunens bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer.
 - Stk. 2 Tilvejebringe rammer for indholdet af lokalplaner, der sikrer en beskyttelse af de registrerede og bevaringsværdige bygninger enten i form af bevarende lokalplaner eller tema-lokalplaner.
 - Stk. 3 Udpege og afgrænse de bevaringsværdige og historiske bykerner og fastlægge retningslinjer for lokalplanlægningen til beskyttelse af disse kulturmiljøer i kommuneplanen.

Det Rødovre vi kender: KulturMiljø-metoden i praksis

Rødovre Kommune tog sidste år det første skidt til at revurdere og kvalificere deres kulturmiljøer med udgangspunkt i KulturMiljø-metoden. Rødovre peger på en ny interesse hos danske kommuner for kulturmiljøer som et proaktivt planværkstøj i en tid med hurtige og radikale omdannelser.

Af Grethe Pontoppidan, arkitekt og Master i Arkitektonisk kulturarv, arkitekturet aps og Thomas Tram Pedersen, historiker & Master i strategisk byplanlægning, PlanScape

Kulturmiljøer repræsenterer bærende fortællinger med et stort potentiale for lokal identitet. Men hvordan oversætter man en fortælling til et forvaltningsredskab? KulturMiljø-metoden, der er udviklet af Esbjerg kommune og Vestjyske museer med støtte fra Slots- og Kulturstyrelsen i 2018, har vist sig at være et godt redskab til at operationalisere kulturmiljøerne.

Et afgrænset område med en synlig kernefortælling

Kulturmiljøbegrebet bruges i alle de nordiske lande, selvom definitionen er forskellig. I Danmark blev 'værdifulde kulturmiljøer' oprindeligt defineret i KIP vejledningen (Kulturmiljøet i Planlægningen), der stiller tre krav til kulturmiljøer: At der er en fortælling

om en samfundsmæssig udvikling, at fortællingen er synlig i stedets fysiske fremtræden og at kulturmiljøet har en geografisk afgrænsning. Kommunerne, der har metodefrihed, har typisk anvendt SAVE, KIP eller Landskabskaraktermetoden til at udpege kulturmiljøer. De gamle udpegninger varierer betydeligt. Der er mange, som slet ikke er beskrevet, ikke har en bærende fortælling eller ikke er entydigt afgrænsede.

Målrettet dansk planlægningspraksis i både by og land

KulturMiljø-metoden samler de gamle metoder. Den sigter på at give kommuner og lokalmuseer konkret vejledning til et fælles, tværfagligt velbegrunder forvaltningsredskab.

Et af de vigtigste elementer er nye redskaber til at afgrænse et kulturmiljø geografisk, så det afspejler en udvalgt kulturhistorisk fortælling.

Metoden skærer processen ind til benet og opstiller tre faser: Fase A er skrivebordsarbejde. Forvaltning og museum samler viden om topografi, kulturhistorie og arkitektur/planlægning og identificerer steder med synlige kulturhistoriske fortællinger. Fase B er registreringen i felten. Registreringen skal kvalificere og dokumentere de potentielle kulturhistoriske fortællinger, som er gravet frem i fase A. Fasernes følgerække understreger, at metoden fokuserer på kulturmiljøer som en primært kulturhistorisk begrundet helhed.

Redskabskassen til afgrænsninger (metodevejledningen)

KulturMiljø-metoden opdeler kulturmiljøerne i en 'kulturmiljøkerne med omgivelser' (typisk miljøer i det åbne land hvor kernen, f.eks. en landsby, har en funktionel sammenhæng med landskabet) eller et 'kulturmiljø med en tæt afgrænsning' (f.eks. bybebyggelserne hvor omgivelserne ikke har nogle særlig betydning for den bærende fortælling).

Omgivelserne indgår formelt i det værdifulde kulturmiljø. Derefter præciseres afgrænsningen for begge typer kulturmiljøer ved hjælp af seks 'redskaber': topografi, bebyggelsesstrukturer, retningslinjer i kommuneplanen, ind- og udkig, barriere- og bufferzoner. Redskaberne er ikke bare en måde at gøre en fortælling håndgribelig på, de er også en hjælp til at præcisere selve fortællingen. Skemaer og vejledning til KulturMiljø-metoden kan findes på Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside.

I Rødovre er der, selvom hele kommunen er en tæt bebygget by, udpeget både kulturmiljøer med en tæt afgræsning og kulturmiljøer med bufferzoner. I stedet for at indgå i selve kulturmiljøet er bufferzonerne indtastet i Plandata som 'kulturhistoriske bevaringsværdier' (temakode 1116). Intentionen er at give kommunen et redskab til at sikre de strukturer og landskabstræk, der betinger kulturmiljøet eller dets bærende fortælling, uden nødvendigvis at måtte underligge dem samme bestemmelser som kulturmiljøkerne. F.eks. ligger Rødovre Landsby på kanten af det tørilagte søområde Damhus Engen. Landsbyen var en række landsby, og beliggenheden er naturligvis et væsentlig karaktertræk. Landsbyen sidste gård, de åbne områder tæt på gården, vejstrukturen og kirken indgår i kulturmiljøkernen, mens blandt andet den grønne kant langs Damhus Engen er udpeget som landbymiljøets bufferzone. Uden den grønne kant ville landsbyen miste meget af sin fortælleverdi.

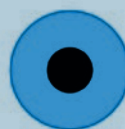
I den sidste fase C, hvor arbejdsgruppen i fællesskab præciserer og prioriterer kulturmiljøet efter faste vurderingskriterier og dets nationale, regionale og lokale betydning, bliver den endelig afgræsning af en 'kulturmiljøkerne' m/u omgivelser tegnet ind i et GIS kort (se illustrationen). Arbejdsgruppen formulerer også anbefalinger til planlægning og forvaltning af miljøet.

Den færdige kulturmiljøbeskrivelse består af et GIS kort med præcise afgræsninger og et skema, der samler alle data. Dermed har kommunerne et velstruktureret og transparent grundlag for det videre planarbejde. GIS kortet bliver den primære adgang til kulturmiljøerne på linje med andre kommuneplanstemaer.

Hvordan aktiveres kulturmiljøer?

I Rødovre Kommune bliver kort og de fulde kulturmiljøbeskrivelser lagt direkte ind i kommuneplanen. Stadsarkitekten har sikret en politisk tilslutning til at indarbejde kulturarven som et væsentligt aspekt i kommunens plan- og værdigrundlag.

Bevaringsarbejdet har fået en overskrift: *Det Rødovre vi kender*. Derudover er der afsat budget til formidling og til SAVE-registrering af alle bygninger op til i dag. Bygningsregistreringer kommer tæt på borgerne, en bred formidling er det afgørende for at aktivere kulturmiljøernes potentiale og fornemste opgave: At sikre kvalitet i det fysiske miljø gennem historisk forankring – også når der udvikles.

Eksempel på administrativ afgræsning

Kulturmiljø – miljøets bærende kulturhistoriske fortælling og den bebyggede struktur definerer et kulturmiljø, hvor kernen (den bebyggede struktur) (sort) med omgivelser (blå) udgør kulturmiljøet.

Eksempel på tæt afgræsning efter funktion og brug

Kulturmiljø – miljøets bærende kulturhistoriske fortælling og arkitektoniske bevaringsværdier er defineret ud fra funktionen, og der hører ikke (naturligt) omgivelser til. Kernen (antageligt, den bebyggede struktur) udgør således kulturmiljøet, der er tæt afgrænset omkring kernen.

Eksempel på et samlet kulturmiljø der rummer to kerner med to forskellige fortællinger, og hermed også med to afgræsningsprincipper.

Om landsbyen vælges en administrativ afgræsning med ejerlav – og omkring stationsbyen en tæt afgræsning omkring kernen, stationsbyens infrastruktur og bebyggelsesstruktur.

Lisbet Wolters ny i spidsen for Dansk Byplanlaboratorium

Stadsarkitekt Lisbet Wolters, Vejle Kommune, er valgt som ny formand for Dansk Byplanlaboratorium. Fokus i arbejdet bliver bl.a. på planlægningens bidrag til at omsætte klimavisioner til konkret handling. Valget af den nye formand skete ved årets repræsentantskabsmøde d. 19.5. i København.

Blå bog

Stadsarkitekt Lisbet Wolters
Vejle Kommune

- Uddannet arkitekt fra Arkitektskolen i Aarhus (1997)
- Medlem af Det særlige bygningssyn
- Har bred erfaring fra diverse tegnestuer senest Årstiderne Arkitekter

Helt efter planen er der valgt ny formand for Dansk byplanlaboratorium. Den afdgående formand Jes Møller har været medlem af bestyrelsen i 9 år og formand i de sidste 5 år. Lisbet Wolters har været medlem af bestyrelsen siden 2018 og er som ny formand valgt direkte af repræsentantskabet

– Jeg er glad for valget og for den tillid, der er vist mig fra repræsentantskabet og bestyrelsen, og jeg glæder mig meget til at videreføre bestyrelsesarbejdet – nu som formand. Dansk Byplanlaboratorium har en vigtig rolle, når det gælder byernes udvikling og forandring som rammen om menneskers liv, siger Lisbet Wolters.

Som stadsarkitekt i Vejle kommune er Lisbet optaget af, hvordan arkitektonisk kvalitet i by- og landskabsudviklingen kan bidrage positivt til samfundets udvikling og give en bedre livskvalitet for mennesker.

– Jeg oplever i min hverdag, hvordan byudviklingen formes i et

samspil mellem investorer, politikere og planlæggere, og at den gode by opstår, når der er balance i samarbejdet. Derfor har jeg fokus på, hvordan vi kan understøtte dette samarbejde, siger Lisbet Wolters.

Endnu mere laboratorium

Den nye formand peger også på, at det med laboratorium i navnet skal tages alvorligt, og måske er mere aktuelt end nogensinde.

– I mere end 100 år har Byplanlaboratoriet arbejdet aktivt for at skabe kvalificeret debat om byernes og landskabernes udvikling med udgangspunkt i byplanlægningen. Hvor vi står i dag, er udviklingen af gode byer måske blevet endnu mere kompleks, og her mener jeg, at byplanlaboratoriet kan noget helt særligt. Et "laboratorie" hvor alle kan opdyrke nye partnerskaber, udvikle nye muligheder og mødes i et undersøgende og inspirerende miljø, siger Lisbet Wolters.

Klima: Fra visioner til handling

Aktuelt er planlægningsarbejdet nøglen til at omsætte de politiske klimavisioner til konkret handling, og der er brug for Byplanlaboratoriet som aldrig før! Til at udvikle fagligheden, til at facilitere partnerskaber og til at bringe politikere, planlæggere og interessenter tættere sammen lyder budskabet fra Lisbet Wolters.

– Byplanlaboratoriet kan i endnu højere grad bidrage til at bygge bro mellem det private og det offentlige. Både for at skabe en større vidensudveksling, men også for at skabe stærkere netværk på tværs af de to. Jeg vil gøre mig umage for at bringe byplanlaboratoriet sikkert ind i fremtiden, og glæder mig til et inspirerende samarbejde med repræsentantskabet, direktør Ellen Højgaard Jensen, sekretariatet og bestyrelsen, siger Lisbet Wolters.

Nye bestyrelsesmedlemmer

Der var også valg til to nye bestyrelsesmedlemmer, nemlig partner og byplanlægger, Rasmus Cassøe, Grandville, der er valgt af bestyrelsen og programchef Anna Esbjørn, CONCITO, der er valgt direkte af repræsentantskabet. Jes Møller og Mats Olsson udtræder af bestyrelsen.

**Partner Rasmus Cassøe
Grandville**

- Stiftende partner i Grandville siden 2016
- Uddannet byplanlægger fra Aalborg Universitet, Arkitektur&Design (2002)

Fokus

”Mit fokus er rettet mod spændingsfeltet mellem byudviklingens mange forskellig- og ofte modsatrettede interesser. Målet er at forbinde visioner med en realiserbar virkelighed gennem udviklingen af bystrategiske værktøjer og kvalificerende beslutningsprocesser.”

Byplanlaboratoriets rolle

- ✓ Fokus på skabe sammenhæng mellem private og offentlige interesser i byudviklingen og at skabe et stærkt kvalitativt fundament for blandede og attraktive byer – ikke mindst i forbindelse med udviklingen af udsatte bydele.
- ✓ Fokus på at styrke dialogen om kvaliteten og realiseringen af den gode by, der bliver resultatet af planlægningen. Og ikke mindst at byudviklingen bruges som et strategisk redskab i en bæredygtig udvikling.
- ✓ Fokus på de processer der kvalificerer og skaber fundament for beslutningerne om byernes udvikling, både når det gælder private og offentlige beslutningstagere.

**Programchef, Fremtidens Byer Anna Esbjørn
CONCITO**

- Chef for CONCITOs byprogram siden 2018, hvor hun bl.a. har været med til at starte DK2020-projektet
- Uddannet byantropolog fra Aarhus Universitet i 1999

Fokus

“Danske kommuner udarbejder i disse år DK2020-klimahandlingsplaner – og kommende planstrategier og kommuneplaner kommer til at bidrage aktivt til at realisere klimaplanernes mål. Den fysiske planlægning er en vigtig løftestang i dette arbejde. Her kan Byplanlaboratoriet og Plan 22+ spille en vigtig rolle sammen med andre aktører.”

Byplanlaboratoriets rolle

- ✓ Fokus på og formidling af centrale områder inden for den fysiske planlægning, der har en væsentlig CO₂-effekt. Efteruddannelse og facilitering af de svære klimadiskussioner i danske kommuner og regioner.
- ✓ Styrke koblingen mellem fysisk planlægning og klimaplanlægning, heriblandt brobygning mellem klimainsatsen på lokalt, regionalt og nationalt niveau.
- ✓ Øget viden om klimatilpasning og naturbaserede løsninger i den fysiske planlægning.

Dansk Byplanlaboratoriums bestyrelse

Byplanlaboratoriets øverste myndighed udgøres af en bestyrelse på 11 medlemmer. Den rådgives af et repræsentantskab på godt 60 personer fra en lang række organisationer og myndigheder med tilknytning til planlægning.

Formand

Stadsarkitekt
Lisbet Wolters
Vejde Kommune

Valgt af repræsentantskabet 2018-2022. 2022-2026 som formand

Næstformand

Seniorforsker,
Marie Stender
BUILD, AAU KBH

Valgt af bestyrelsen 2017-2025

Projektchef
Alexandra Vindfeld Hansen
Head of sLAB, SLA

Valgt af repræsentantskabet 2018-2026

Programchef,
Fremtidens Byer
Anna Esbjørn
CONCITO

Valgt af repræsentantskabet 2022-2026

Direktør for Teknik og Miljø
Bettina Hedeby Madsen
Hjørring Kommune

Valgt af repræsentantskabet 2018-2026

Direktør
Hans-Bo Hyldig
FB gruppen

Valgt af repræsentantskabet 2017-2025

Kontorchef
Karoline Amalie Steen
Kommunernes Landsforening

Udpeget af KL i 2021-2025

Vicedirektør, Miljø og Teknik
Karsten Biering Nielsen
Københavns Kommune

Udpeget af Københavns Kommune 2019-2023

Vicedirektør
Lise Aaen Kobberholm
Bolig- og Planstyrelsen

Udpeget af Boligministeriet 2020-2024

Partner og byplanlægger
Rasmus Cassøe
Grandville

Valgt af bestyrelsen 2022-2026

Specialkonsulent
Tommy Tvedergaard Madsen
Region Nordjylland

Udpeget af Danske Regioner 2019-2023

KONFERENCE

7. - 9. SEPTEMBER 2022 I MARIBO

DET VILDESTE LANDSKAB

DEN VILDESTE UDFORDRING

VILDSKAB, NATUR OG BIODIVERSITET I LANDSKABET, BYERNE OG DRIFTEN

Foto: Femern A/S

INFRASTRUKTUR med natur som merværdi

Når infrastruktur og tekniske anlæg rulles ud, så ruller milliarderne også og det giver nye muligheder for, at landskab og natur kan udvikles. Hvordan skal vi som grønne fagfolk forstå udviklingen og sikre, at de store anlægsprojekter spiller sammen med landskabet og naturen, så vi skaber merværdi? Konferencen byder på et helt unikt besøg på Femern Bælt-projektet og giver perspektiver på, hvordan man i partnerskaber kan bane vejen for natur og landskab.

BYRUMSUDVIKLING med plads til mere natur

Hovedbyerne i Lolland Kommune har været igennem en positiv udvikling med renoveringer og udvikling af byrum på højde med mange andre provinsbyer og med en særlig grøn vinkel. Beplantninger, pladser, torve og byrumsinventar er udviklet med afsæt i de politiske ambitioner og i samspil mellem faggrupper. Projekter og samarbejder har skabt forbindelser mellem byen og naturen. Og har skabt øget sammenhold i byerne.

BIODIVERSITET – hvordan kan driften bidrage?

Biodiversitet er "det nye sort" i den kommunale friarealforvaltning. Men hvordan kan en klassisk forvaltning og driftsorganisation implementere en ny forståelse af det grønne, der potentielt betyder store ændringer for driften og forudsætter ny viden om vækst og naturens egne processer? Vi nørder med biodiversitet og praktiske løsninger og får inspiration til, hvordan vi kan arbejde med driften i krydsfeltet mellem naturens behov, interesserede borgere, byens funktionalitet og kommunens budget.

DANSKE PARKDAGE 2022

7. - 9. SEPTEMBER 2022 I MARIBO

Hvordan skal hverdagslivet i den blandede by være? Bliv konkret om det sociale liv, og tænk det ind tidligt i den fysiske udvikling af områderne

Det er nu, at kommuner og boligorganisationer tager mange vigtige beslutninger for udviklingen af omdannelsesområderne. Flere steder er der dog ikke et klart billede af, hvilket hverdagsliv der arbejdes henimod ved omdannelserne, og hvor meget de nuværende og nye beboere skal omgås hinanden.

Af Ph.d. og specialkonsulent Anne Clementsen & konsulent Natasja Lund, CFBU

Center for Boligsocial Udvikling har i en undersøgelsesrække fra 2020-2022 afdækket udviklingen af de såkaldte 'omdannelsesområder', som på baggrund af Parallelsamfundsaftalen skal fremme en blandet beboersammensætning. Vi har haft et særligt fokus på tre boligområder; Tingbjerg, Ringparken og Gadehavegård. I den nyeste rapport belyser vi, hvordan kommuner og boligorganisationer arbejder strategisk med rammerne for det fremtidige hverdagsliv i boligområderne. Børn fra almene boliger og private rækkehuse der løber ind og ud af hinandens hjem. En strøm af unge studerende og professionelle som cykler fra den centrale station igennem boligområdet for at nå frem til uddannelsesinstitutioner og arbejdspladser. Forældre der kommer til forældremøder på den lokale folkeskole og mødes på sidelinjen til kampe i fodboldklubben.

Det er nogle af de mange visioner beslutningstagere i kommuner og boligorganisationer har for det kommende hverdagsliv, når der i fremtiden er opnået et nyt socialt mix af beboere og besøgende i omdannelsesområderne. I vores samtaler med kommuner og boligorganisationer skorter det ikke på forestillinger om, hvordan det sociale liv bliver, men vi må lede længere efter nogen konkrete målsætninger for det.

Det gælder både, hvilken grad af social interaktion de ønsker at fremme, og hvordan de vil håndtere potentielle konflikter og sociale skel, som kan opstå.

Store linjer tegnes som danner ramme for det sociale liv

Faktum er bare, at mange af de beslutninger, der træffes nu, i den tidlige fase af de danske omdannelser, kommer til at danne ramme for og påvirke det kommende hverdagsliv på sigt. Boligorganisationer og kommuner er i fuld sving med at udvikle lokalplaner, frasælge grunde til private investorer og tilføje nye fælles faciliteter. Alt sammen noget der kan påvirke beboernes adfærd ved at skabe muligheder for at mødes, føle sig trygge, falde i snak og lave aktiviteter sammen.

Fortællingen fra udlandet advarer dog om, at disse grundlæggende beslutninger kan forhindre os i at nå vores ambitioner om et socialt mix, hvis de ikke træffes med omtanke for de sociale skel, der kan opstå på tværs af forskellige boformer, etnicitet og socioøkonomisk baggrund.

Advarselssignaler fra udlandet

I lande som Holland, Frankrig og USA har de gjort sig mange års erfaringer med at omdanne udsatte og stigmatiserede boligområder til mere blandede

byområder. Det har vist, at et socialt mix ikke automatisk skaber social interaktion på tværs af de forskellige beboergrupper. Hvis man ønsker de potentielle afsmittende effekter på tværs af forskellige boligtyper – som er et af argumenterne for det sociale mix – kan der derfor være behov for at facilitere en vis grad af social interaktion.

De internationale erfaringer viser også, at der hurtigt kan opstå konflikter mellem nuværende og nye beboere fx på grund af fordomme, men også forskellige holdninger og normer for adfærd på fælles arealer. Det kalder alt sammen på, at relevante aktører arbejder strategisk med fysiske og sociale tiltag ud fra konkrete fælles målsætninger for fremtidens hverdagsliv i boligområderne.

”Man skal kunne føle sig hjemme i hele området”

Vigtige greb i den fysiske planlægning, som har stor betydning for det kommende sociale liv i boligområderne, er placeringen af de nye boliger og faciliteter. Det er væsentligt at skabe et godt bevægelsesforløb igennem boligområdet, som sikrer, at alle beboere kan føle sig hjemme på alle fællesarealer i boligområdet, uanset om man bor i en almen eller privat bolig.

I alle tre case-områder arbejdes der med at skabe nemmere adgang til de fællesarealer, der kan fungere som mødesteder på tværs. En delt problemstilling i områderne nu er, at almene beboere skal hele vejen udenom deres egen boligblok for at bruge de fælles arealer. De arbejder derfor med at skabe gennemgange igennem boligblokkene. I stueetagen laves der også direkte udgang til de grønne fællesarealer. Samtidig sættes der begrænsninger for, hvor meget afskærmning der må være ind til de nye private boliger i form af hæk eller anden beplantning. I Tingbjerg har de eksempelvis sat grænser for, hvor store private haver der må være til de private boliger, da de ikke ønsker, at der skal tages for meget plads fra de fælles arealer.

Skal vi undgå konflikter eller fremme interaktion?

Hvordan kommuner og boligorganisationer forstår de sociale dynamikker mellem de nuværende og nye beboere på sigt i områderne har også allerede nu en betydning for de valg, de træffer i den fysiske udvikling af områderne. Et konkret eksempel på det er parkering. Parkering bliver italesat i vores tre cases som et muligt konfliktpunkt, og det er derfor også noget, der arbejdes meget bevidst med. Der anvendes forskellige strategier i de forskellige områder. Særligt Tingbjerg og Gadehavegård adskiller sig.

I Tingbjerg ønsker man lige vilkår for alle beboere, og derfor planlægges de samme fælles faciliteter, herunder parkering, for alle beboere uanset boligform. Dermed fremmes små sociale møder mellem beboerne i hverdagen fx ved parkering. Den tilgang ser vi også i socialt mix-omdannelser i udlandet, fx i England.

I Gadehavegård har man i stedet valgt at adskille parkeringen mellem beboere i de almene boliger og beboere i de kommende private boliger. Argumentet er, at det vil modvirke konflikter, hvis almene og private beboere ikke skal deles om og bruge de samme pladser.

Eksemplet med parkering viser nogle muligheder og udfordringer, som man skal have for øje, når man designer de nye fysiske rammer. Valget af noget så banalt som parkeringspladser kan enten være med til at understøtte en målsætning om at fremme interaktion eller fredelig sameksistens. Det understreger derfor også, hvor stor betydning konkrete beslutninger om den fysiske udvikling har for beboernes hverdagsliv i områderne på sigt.

Det er vigtigt, at hverdagslivet gøres konkret og tænkes ind tidligt i den fysiske udvikling af områderne for at mindske sociale skel mellem nuværende og nye beboere på sigt. Her er det oplagt og helt afgørende at tage ved lære af de internationale erfaringer i den massive indsats for at bringe den blandede by ind i landets mest udsatte boligområder.

Om undersøgelsen

- ✓ CFBU har i 2020-2022 gennemført projektet 'Stedsidentitet og socialt mix i udsatte boligområder under omdannelse', hvor vi har udgivet tre rapporter.
- ✓ Datagrundlaget for undersøgelsen består af kvalitative interviews med henholdsvis beboere og repræsentanter fra kommunen, boligorganisationen og helhedsplanen i tre udvalgte cases: Tingbjerg, Ringparken & Gadehavegård samt efterfølgende kvalitets sikring ved eksterne aktører.
- ✓ Rapporterne kan findes på cfbu.dk

Skab tryghed med god byplanlægning

Selvom kriminaliteten generelt er faldende, er danskerne blevet mere utrygge, når de går udenfor i mørke. Det Kriminalpræventive Råd opfordrer nu landets kommuner til at øge trygheden i det offentlige rum med god byplanlægning.

Af Charlotte Ruge, Det Kriminalpræventive Råd

Siden 2015 er danskerne blevet mere utrygge ved at færdes i deres kvarter efter mørkets frembrud. Andelen af utrygge er næsten fordoblet – fra 11 procent 2015 til 20 procent i 2021. Det viser den seneste tryghedsmåling fra TrygFonden. Også Rigspolitiets årlige tryghedsmåling viser, at der flere steder i landet er

udfordringer med utryghed. Samtidig har der været stor offentlig debat om særligt kvinders utryghed i nattelivet. Det Kriminalpræventive Råds formand Erik Christensen opfordrer landets kommuner til at arbejde målrettet på at øge trygheden.

- Utryghed forringer den enkelte borgers livskvalitet, så der er god

grund til at sætte ind. Alle skal kunne gå trygt i vores byer og byrum. Derfor er det afgørende at sætte tryghed på dagsordenen rundt om i kommunerne. Vi ved, at selv enkle ændringer i indretningen af byrummet kan mindske kriminaliteten og øge trygheden, siger Det Kriminalpræventive Råds formand Erik Christensen.

Det Kriminalpræventive Råd opfordrer til, at byplanlæggere tager afsæt i de 8 kriminalpræventive principper:

1. Øjne på gaden

Byområder, byrum og færdselsårer, der inviterer til menneskelig tilstedeværelse, skaber naturlig overvågning. Det gør byrummene mere trygge. Understøt den menneskelige tilstedeværelse med blandede funktioner, der er attraktive og designet med faciliteter til aktiviteter i store dele af døgnet. Det gør det også svært at begå kriminalitet uden at blive opdaget.

2. Overblik og synlighed

Skab god synlighed og mulighed for overblik over byrummet eller i området. Undgå blinde, inaktive og visuelt tillukkede facader. Aktive stueetager kan medvirke til, at der er synlighed i forhold til gaden. Når et område er indrettet, så det er muligt at holde øje med stier, veje og parkeringspladser, øges trygheden, og risikoen for kriminalitet bliver mindre. Hvis der er bygninger, kan de udformes, så vinduerne vender ud mod offentlige områder.

3. Sikker transport og bevægelse

Stier og færdselsårer med udsyn og åbenhed til siderne giver gode muligheder for at orientere sig og skifte retning, hvis man føler sig utryg. Skab klart definerede ruter for forskellige trafikformer og god belysning langs veje og stier. Fokusér hellere på få, centrale stier end mange spredte.

4. Trygheds-skabende belysning

Vælg en jævn belysning, som ikke blænder og uden generende lys fra andre kilder i området. Brug lys med god farvegengivelse på opholdssteder for fodgængere og cyklister, så det bliver rart og behageligt. Selvom f.eks. stier er godt oplyste, kan de virke utrygge, hvis de tilstødende områder ligger hen i mørke. Tænk på grænsen mellem lys og mørke. Alt for oplyste steder kan blænde og gøre kontrasten til mørket større. Hvis området virker rart og godt belyst, kan det betyde, at flere har lyst til at færdes der.

Ny publikation om trygge byrum

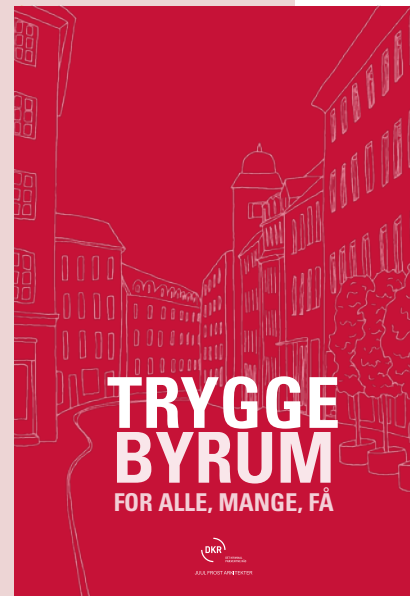
Det Kriminalpræventive Råd har udgivet en ny publikation, der netop sætter fokus på Trygge Byrum. Publikationen skal give lokalpolitikere, byplanlæggere og arkitekter inspiration til at styrke trygheden i deres kommune. Hans Peter de Place, som er specialkonsulent i Det Kriminalpræventive Råd, fortæller, at publikationen giver ideer til at udvikle både små byrum og hele bydele.

– I den nye publikation er der cases med små og store byrum forskellige steder i landet, fra forskønnelse af en skummel passage til en helt ny bydel ved en eksisterende station, siger Hans Peter de Place.

Han opfordrer arkitekter, byplanlæggere, og kommunalpolitikere til at læse anbefalingerne og de mange cases, som fx sætter spot på tryghed ved stationer og idrætsfaciliteter i boligområder samt tryghed for byens udsatte.

Trygge byrum for alle, mange, få

- ✓ Publikationen Trygge Byrum henvender sig bredt til politikere, byplanlæggere, arkitekter og rådgivere, der gennem deres arbejde kan øge trygheden lokalt med god byplanlægning.
- ✓ Publikationen indeholder cases fra Høje Taastrup, Hørsholm, Odense, Svendborg og Aarhus, hvor man har forsøgt at øge trygheden.
- ✓ Trygge Byrum er blevet til i tæt samarbejde med Arkitektforeningen, Build – Institut for Byggeri, By og Miljø på Aalborg Universitet, BL – Danmarks Almene Boliger, Dansk Byplanlaboratorium og Rigspolitiet.
- ✓ Publikationen er udarbejdet for Det Kriminalpræventive Råd af Juul Frost Arkitekter, de to tilhørende film er produceret af Optic Circus.

5. Psykologisk ejerskab og ansvarlighed

De steder vi kan lide at opholde os i byen, vil vi passe på.

Lysten til at bruge byens rum giver os et tilhørsforhold og psykologisk medejerskab til dem. Det har stor betydning for ejerskabsfølelsen, hvis borgerne er med til at definere områdets brug og identitet. Visuelt markante kendetegn i form af f.eks. farver, kunst og forskel i byggestil kan bidrage til, at beboerne føler et større tilhørsforhold. Tilstræb en klar markering af forskellige områdetyper i forhold til, om de er offentlige, halvoffentlige, halvprivate eller private. Det har betydning for beboernes ansvarsfølelse og giver personer ude fra en fornemmelse af, hvornår de træder ind på et mere privat område.

6. Opholds- og udfoldelsesmuligheder

Skab gode muligheder for at bruge byens rum for alle generationer og forskellige grupper af brugere. Det er vigtigt for fællesskaberne og muligheden for at møde andre, at de offentlige arealer er designet, så forskellige mennesker inviteres til at færdes og opholde sig der.

7. Renholdelse og vedligeholdelse

God renholdelse og almen, god vedligeholdelse af byrummenes belægning, beplantning, byinventar med mere sender et signal om, at nogen passer på byrummet. God vedligeholdelse mindsker beboernes utryghed, da det signalerer et højt niveau af ansvar for byrummet.

Uorden og hærværk udbedres hurtigst muligt, da der er en tendens til, at det fordrer mere hærværk. Graffiti skaber utryghed, fordi området opleves som lovløst og uden opsyn. Inddrag driftspersonale i udviklingen af byens rum.

8. Fysisk beskyttelse og brug af sikkerhedsudstyr

Det er nødvendigt med fysiske sikkerhedsiltag i nogle byrum. Sikkerhedsudstyr som f.eks. aflåste hegn og videoovervågning kan undertiden/nogle gange skabe utryghed og bør opsættes med omtanke. Sikkerhedsudstyr bør derfor designes omhyggeligt, være af høj kvalitet og passe ind i byens rum.

Sommerhusområdernes natur og miljø – berigende eller besværlig

Vi tager i sommerhuset for at få græs under fødderne og sand mellem tæerne. Her kommer vi tættere på naturen og genopdager nattens stjerner. Vi finder ro, og vi finder sammen. Eller sådan var det i hvert fald. For sommerhusområderne er under forandring, og i processen risikerer vi at sætte naturen og miljøet over styr og miste sommerhusområdernes grundlæggende kvaliteter.

Af leder for lokale klagesager Nina Larsen Saarnak, Danmarks Naturfredningsforening (DN)

Nærhed til naturen og fraværet af by er en af sommerhusområdernes store kvaliteter. Sommerhusområderne ligger mange steder i eller nær natur, fordi det ekstensive formål på tidspunktet for de første sommerhuse ikke udgjorde et større problem for naturen eller landskabet.

Men sommerhusområderne er under forandring. Samtidig står vi midt i en global biodiversitets- og klimakrise.

Som Miljøstyrelsen skriver, så "er mange naturområder forsvundet fra landskabet i løbet af de sidste 50 år. Når naturområderne forsvinder, forsvinder også mange vilde dyr og

planter. For at bremse denne udvikling besluttede Folketinget i 1972 at beskytte bestemte naturtyper. I 1992 blev disse bestemmelser udvidet til den såkaldte Naturbeskyttelseslov, som blandt andet indeholder bestemmelser om beskyttelse af forskellige naturtyper (MST.DK).

Der findes en del beskyttet natur i sommerhusområderne. Derfor er forvaltningen og udviklingen af områderne vigtig – ikke blot for sommerhusgæsterne, men også for naturen i sig selv. Men var områdets zonestatus sommerhusområde, før naturbeskyttelsen trådte i kraft, så gælder beskyttelsen af naturtyperne ikke. Er det omvendt – så skal beskyttelsen respekteres.

590 byggesager i beskyttet natur på Holmsland Klit

På Holmsland klit har først Ringkøbing Amt, siden den gamle Holmsland Kommune og nu Ringkøbing-Skjern Kommune gennem 27 år tilladt opførelsen af 210 sommerhuse plus yderligere 380 til- og ombygninger i naturbeskyttet klithede i strid med naturbeskyttelsesloven.

Landzonearealerne blev i slut 1970'erne udpeget som aftaleområder, der på sigt kunne planlægges til sommerhusformål. De blev senere fastlagt til sommerhusformål gennem §15 rammerne. I 1977 sagde staten stop for nye sommerhusområder ved kysterne med tilsagn om, at §15 rammer kunne indarbejdes i kommuneplanen.

I mellemtiden blev heden på Holmsland klit naturbeskyttet i 1983. I 1985 blev områderne udlagt som sommerhusområder i landzone. I 1992 trådte den nye naturbeskyttelseslov i kraft. Og først fra 1994 og fremefter blev 11 områder lokalplanlagte og skiftede zonestatus fra landzone til sommerhuszone.

I alle 11 områder er naturbeskyttelsen kommet først. Og 17 af de 11 lokalplaner står, at dele af planområdet er naturbeskyttet, og at ændringer her kræver forudgående godkendelse. Alligevel er naturbeskyttelsen ikke blevet håndhævet, når der er bygget.

Naturen skal kompenseres. Efter kritik fra bl.a. Danmarks Naturfredningsforening (DN) anerkender Ringkøbing-Skjern Kommune i 2018, at sommerhusbyggeriet er sket i strid med naturbeskyttelsesloven. Kommunen skriver i oktober 2019 til grundejerne, at ændringer på arealet fremover kræver dispensation fra lovens §3, samt at der er skabt så store "samfundsmæssige værdier", at en genetablering af naturområderne ikke er samfundsøkonomisk forsvarlig. Kommunen konkluderer, at der ikke er tale om ulovlige forhold, og at beslutningen ikke kan påklages – men kan ankes til Ankestyrelsen.

Det vælger DN at gøre. For selv om det er ulykkeligt for de grundejere, der er kommet i klemme, så er naturen så presset i Danmark, at vi ikke kan ignorere omfattende naturødelæggelser. Det er vigtigt at få trævlet sagen op for at undgå præcedens. Reglerne om naturbeskyttelse bør være velkendte af de myndigheder, der forvalter dem. Skader på naturen og muligheden for kompensation bør vurderes og effektueres.

I april 2022 afgør Ankestyrelsen, at den foretagne administration af naturbeskyttelsesloven er ulovlig, og at Ringkøbing-Skjern Kommune i hvert enkelt tilfælde skal tage stilling til, om lovliggørelsen skal være retlig eller fysisk eller en kombination af de to.

Fortidens planlægning og nutidens udfordringer

I Dansk Byplanlaboratoriums Netværk om sommerhuse og planlægning har sommerhusområdernes problematikker været diskuteret. Grundlæggende handler det om, at fortidens planlægning eller mangel på samme ikke i tilstrækkelig grad tager hånd om nutidens udfordringer og ønsker.

Corona har gjort sommerhuset endnu mere populært og øget andelen af hjemmearbejdspladser, hvoraf flere løser opgaverne fra sommerhusets terrasse. Pensionister flytter permanent i sommerhuset. Udlejningsperioderne er blevet længere, og byggefirmaer tilbyder arkitekttegnede kæmpesommerhuse til storfamilien eller til massiv udlejning. Samtidig har ønsker om mere plads, samtalekøkkener og udskiftning af køjesenge med dobbeltsenge givet sommerhusene voksevækst.

De ældre sommerhuse er ikke energieffektive, dårligt WIFI, grusvejen er ikke gearet til øget trafik, og kloakken mange steder enten ikke eksisterende eller underdimensioneret til nutidens behov og klimaforandringer. I udviklingsprocessen rives de gamle huse ned og erstattes af større byggeri – nu med carport, hegn, udebelysning og pool. Grænsen mellem by og land – og områdernes nærhed til naturen, udviskes så småt, alt imens de udskiftede materialer ender i forbrændingen frem for at blive genbrugt.

I takt med byggemaskinernes indmarch er sommerhusområdernes særkende og naturkvaliteter på udmarch. Den ældre vegetation overlever ikke byggemodningen. De gamle træer, buske og den beskyttede natur erstattes af en mere artsfattig natur, fliser, sten, kæmpeterrasser, græsplæner og kirsebærlaubær.

Gode løsninger

Fleere kommuner er i gang med at se på, hvordan fremtidens planer for sommerhusområderne kan håndtere udfordringerne. I Halsnæs arbejdes med bevarende og regulerende lokalplaner. I Odsherred – hvor kun 10 % af sommerhusene er lokalplanlagte – sætter kommuneplanen en grænse på 200 m² for nye sommerhuse og krav om lokalplanlægning ved større huse, som skal sikre naturen og et miljø- og klimavenligt byggeri, ligesom frivillige i områderne samarbejder med kommunens naturafdeling.

Også planloven trænger til en justering. Det er på tide, at kommunerne får mulighed for gennem lovens §15 at lokalplanlægge med natur, biodiversitet og klima som en del af formålet.

Udfordringerne vokser, og god planlægning spiller en rolle i at sikre, at vi ikke mister sommerhusområdernes kvaliteter – for både dyr, planter og mennesker.

Kurser og konferencer

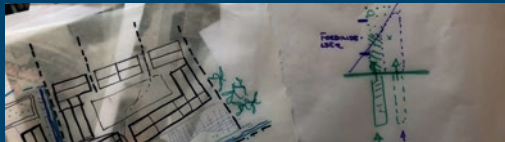
dansk byplan
laboratorium

Ny planstrategi og kommuneplan

På kurset får du et overblik over planstrategien og kommuneplanlægningens vilkår og muligheder. Alle kursusgange indeholder faglige oplæg og inspirerende cases krydret med øvelser og refleksion over egen kommuneplan og planstrategiproces.

25. august i Odense og 8. september i København

Lokalplaner i praksis

Et intensivt kursus der opbygger dine kompetencer som lokalplanlægger. Fokus på lokalplanens formelle og juridiske indhold, koblingen til stedet og lokalplanens formål. Kurset er bygget op med workshops, hvor vi arbejder med planværktøjet og processen.

14. - 15. september 2022, Esbjerg

Fysisk planlægning for trygge boligområder

Kriminalitet, utryghed og indbrud i boligområder og byrum kan mindskes med fysisk planlægning. Med baggrund i den nyeste kriminalpræventive viden og relevant jura får du inspiration og nye metoder til, hvordan tryghed og forebyggelse af kriminalitet kan indtænkes i planarbejdet.

14. - 15. november 2022, Høje Taastrup

Skræddersyede kurser

Har I behov for byplanfaglig udvikling og fælles læring i jeres organisation, så tilbyder Byplanlaboratoriet skræddersyede kurser til netop jeres kommune eller virksomhed. De kan gennemføres ude i byen eller i jeres lokaler for netop jeres medarbejdere.

Kontakt os og hør nærmere

Trygge byer og boligområder – hvordan?

Alle ønsker trygge byer, men hvordan kan planlægningen egentlig spille en rolle? Hør mere om de kriminalpræventive principper og lad dig inspirere af gode cases fra hele landet. Gratis frokost-webinarer arrangeret i samarbejde med Netværk for Yngre Planlæggere (NYP) og støttet af Bo Trygt-initiativet.

8. juni, 29 juni, 10 august, 7. september, 2. november og 7. december

Det vildeste landskab

Danske Parkdage 2022 afholdes i samarbejde med Lolland Kommune. Konferencen har fokus på grønne byrum, parker, natur og landskab. En enestående mulighed for at komme tæt på arbejdet med natur og landskab ved Fehmern Bælt-projektet. Arrangør Park- og Naturforvalterne – www.parkognatur.dk

7. - 9. september i Maribo

Fremtidens fantastiske Fingerplan

Fingerplanen runder 75 år i 2022! Vigtige dagsordner som energiforsyning, fødevarerforsyning og biodiversitetskrise skal løftes i en samlet plan for Hovedstaden. Fejring og debat i samarbejde med IGN og Park- og Naturforvalterne.

27. oktober 2022 i København

Bæredygtig planlægger

Et kompetenceudviklingsforløb for byplanlæggere, hvor du får viden og metoder til at arbejde med bæredygtighed, overblik over relevant jura samt inspiration til, hvordan man griber dagsordenen an med en organisatorisk og tværfaglig tilgang.

Første kursusdag 8. december 2022

Tilmelding på www.byplanlab.dk